

EKO Revue

Vianočné
vydanie 1
Zima 2016

Informácie

Zakladatelia:
Mgr. Mateja Danková
Ing. Peter Repčík

Tento časopis vznikol v spolupráci s tromi asociáciami s cieľom informovať o dianí vo svete ochrany prírody a krajiny. Veríme, že spôsobom akým budeme prezentovať naše myšlienky, hodnoty a vízie našich čitateľov zaujme, poteší a zároveň inšpiruje ku angažovanosti.

Editori:
Mgr. Mateja Danková
Ing. Peter Repčík
PhDr. Andrea Klimková, PhD.
Bc. Martina Langová
Ing. Taťana Schmidtová
Petra Litvanová
RNDr. Daniela Kalaninová, PhD.

Foto:
Mgr. Mateja Danková
Mgr. Tomáš Griger
Eva Mikletičová
Juraj Grega
Stanislav Hubáček

Všetky fotografie uvedené, sú so súhlasom autorov alebo získané z internetových zdrojov s licenciou určenou pre komerčné účely ako © CCBY.

Myšlienky a postoje autorov vyjadrené v rámci článkov sú iba vlatníctvom ich samých a nepredstavujú hodnotové vlastníctvo asociácií. Asociácie sa môžu s niektorými názormi stotožniť, ale iba po vzájomnom súhlase oboch strán. Rovnako, postoje autorov nepredstavujú automaticky ciele, hodnoty ani názorový základ asociácií a nemôžu sa bez súhlasu oboch strán za ne považovať.

Kontakt:
mateja.dankova@gmail.sk
tel: +421 905 328 791
peter.repcik@seznam.sk
tel: +421 905 510 199

Obsah

Editoriál
O nás 4
5

Rubrika: Udržateľný rozvoj
Matrix vzdelávia udržateľného rozvoja 6
Rola jednotlivca a udržateľný rozvoj 9
Certifikované produkty 11
Prečo nekupovať palmový olej? 15
Udržateľné podnikanie, cesta k zodpovednosti a prosperite 18
WWF ako dôkaz 19
Obehová ekonomika.
Utópia alebo skutočná alternatíva? 20
Zamysleli sme sa 23

Rubrika: Od Šumavy k Tatrám
Jeseň optikou Vysokých Tatier 26
Jesenná krása Šumavského parku 28
Nejlepší módni prehľadka 30
Divy Česko-Slovenska, Jesenníky 32

Rubrika: Biodiverzita
Populácia najväčších cicacov klesá 36

Rubrika: Myšlienky meniace svet
Sociálny environmentalizmus aj na Slovensku 39
Čistenie odpadových vôd inak 40

Aktivity a Projekty 41
Zaujalo nás 42
Krížovka 43

Editoriál

„Našu planétu sme nezdělili po našich predkoch, sme si ju požičali pre budúcnosť našich detí“, a preto sme sa rozhodli prvé vydanie nášho časopisu venovať jednej zo svetovo najspodobovanejších problematik sveta, akou je udržateľný rozvoj.

Čo to ale znamená udržateľný rozvoj v praxi? Aké sú jeho environmentálne a socio-ekonomické atribúty, aké princípy životnej filozofie má v nás ako spoločnosti za účel vyvolať, však stále nie je vo všetkých ohľadoch jednohlasne dané. Je komplikované aplikovať jeho princípy pri súčasnom životnom štýle ľudstva, hlavne v rozvinutých krajinách, ktorých dopyt po prírodných zdrojoch je momentálne vyšší ako regeneratívna schopnosť planéty poskytovať tieto služby. Podľa Living Planet Report 2014, aktuálne čerpáme prírodné zdroje o množstve vyžadujúce ďalšiu planétu rovnakú ako planéta Zem. Ďalším argumentom je, nakoľko je situácia naozaj vážna, a ako sa v nej má jednotlivec zorientovať, keď sme často svedkami politickej manipulácie s danou problematikou za účelom krátkodobých ziskov. Rovnako, celá problematika implementácie prvkov udržateľného rozvoja sa ocitá v priamej konfrontácii s praxou liberálnych princípov trhu, nekontrolovaného technologického rozvoja alebo hrozí ekonomickou recesiou. Všetky tieto aspekty sú stále častými konfliktnými zónami v spoločnosti a je samozrejmé, že sa v mnohých z nás oprávnene stretávajú viaceré obavy z celej myšlienky a jej prevedenia do praxe. Akoby však povedal americký prezident Franklin D. Roosevelt „*jediné limity pre budovanie lepšieho zajtrajška sú naše pochybnosti, ktoré máme dnes*“. Každá generácia si nesie so sebou svoje bremeno boja za lepšie zajtrajšky a nie je pochyb, že našou výzvou je nájsť spôsob akým čo najefektívnejšie spravovať túto planétu, o ktorej harmónii a fungovaní nemáme stále komplexný obraz a zdroje ako aj mnohé organizmy si len veľmi zriedka vážime. A celá situácia, je o to viac chudostivá, keď si uvedomíme ako úzko závisí aj prežitie ľudstva od jej fungujúcich prírodných mechazmizmov a zdrojov.

Avšak, indícií ku zmene už dnes naozaj nie je málo. Minulý rok sme boli svedkami niekoľkých zlomových okamihov, či už prijatie udržateľných rozvojových cieľov OSN, podpísanie Parížskej dohody o zmiernení klímy alebo načrtnutie novej paradigmy globálnej ekonomiky pod názvom obehová ekonomika (z anglického prekladu *circular economy*). Všetky spomínané miľníky jasne ukazujú jedným smerom, a to na komplexné riešenia problémových oblastí súvisiace s udržateľným rozvojom. Ba viac, ktoré konečne reflektujú chyby z obdobia po sumite Zeme v Rio de Janeiro 1992 alebo po prijatí Kjótskeho protokolu v roku 1997. A otázka tak aj naďalej znie, nakoľko vývoj z minulého roka bude dostatočným signálom pre jasnejšiu trajektóriu implementácie princípov udržateľného rozvoja do praxe, a nakoľko bude jasná aj spektra celej našej spoločnosti, od politických predstaviteľov až po súkromný sektor, lokálne komunity a jednotlivcov? Aj v tomto duchu sme pre Vás pripravili sériu článkov a postrehov, ktoré sa snažia priniesť dynamický svet udržateľného rozvoja bližšie ku Vám a pevne veríme, že Vás články a množstvo zaujímavých informácií zaujme ba viac možno podnieti k inšpirácii smerom ku zdravému a udržateľnému životnému štýlu.

Mateja Danková
Šéfredaktorka

O nás

Slovenská Asociácia Životného Prostredia - SASŽP je dobrovoľná odborná nezisková organizácia s cieľom ochrany životného prostredia, s dominantnými témami udržateľného rozvoja a ochrany biodiverzity na Slovensku. Naše činnosti sa sústreďujú prostredníctvom projektov hlavne na osvetu - environmentálne povedomie najširšej verejnosti s dôrazom na žiakov a študentov. Aktívne spolupracujeme s Českou Asociáciou Životného Prostredia ako aj Európskou Asociáciou Životného Prostredia a spoločne formulujeme stanoviská k problematike kvality života a životného prostredia na rôznych podujatiach. Rovnako spoločne plánujeme prepájať jednotlivú prax prostredníctvom spoločných projektov v Českej a Slovenskej republike, s vízou spolupráce aj so štátmi Vyšegrádskej 4. Asociácia už dnes združuje niekoľko odborníkov s rôznym profesným zameraním až v 12-tich oblastiach, vďaka ktorých podpore poskytuje odbornú a technickú pomoc. Taktiež spolupracujeme s firmami, odbornými inštitúciami a vysokými školami, ako napríklad so Slovensko-Českým klastrom pre zelené technológie.

„*Jediné limity pre budovanie lepšieho zajtrajška sú naše pochybnosti, ktoré máme dnes*“.

Česká asociace životního prostředí - ČASŽP je partnerskou organizáciou SASŽP rovnako odborného a mimovládneho charakteru so zameraním v mnohých oblastiach životného prostredia v Českej republike. Mezi naše aktivity a oblasti zájmu patrí hlavne rozvoj vzdelávania a výchovy v témach zlepšenia kvality životného prostredia, výskumu a informačných služieb. Podíliame sa aj na rôznych ďalších podujatiach s cieľom ochrany zdravia obyvateľstva, poskytovania služieb na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti a spolupráce na bázi dohod s podnikateľskými subjektami. Prostredníctvom rôznych projektov, ako organizovanie konferencií, workshopov, seminárov, kurzov, školení, diskusií, výstav, publikačných a poradenských činností aktívne prispívame ke zlepšeniu kvality životného prostredia. Aktívne spolupracujeme s rôznymi inštitúciami v Českej republike ako i s lokálnymi organizáciami a o našich aktivitách sa dočtete s rubrice Naše projekty.

Európska Asociácia Životného Prostredia - EAŽP je rovnako partnerskou organizáciou ČASŽP a SASŽP, medzinárodnou mimovládnu organizáciu s cieľom spájať skúsenosti a prax environmentalistov a ekologov Slovenskej republiky so svetom. Našou víziou je spoločnosť, ktorá vie oceniť hodnotu prírodného dedičstva a uvedomuje si dôležitosť „profesionálneho prístupu a osvetu“ v otázkach jeho ochrany a manažmentu. Máme za cieľ prepájať jednotlivé odborné skúsenosti rôznych organizácií za účelom odborného prístupu ku otázkam manažmentu, posudzovania a aplikácií opatrení za účelom zlepšenia kvality životného prostredia. A vytvárať tak podmienky pre aplikáciu environmentálno-ecologických ideí do praxe.

Našími partnermi sú:

Rubrika

Udržateľný rozvoj

Matrix vzdelávania udržateľného rozvoja

Ľudská tvorivosť a vynaliezavosť má ohromný význam, ale mohlo by byť fatálne, spoliehať sa na len na vedu, techniku, technológiu. Súčasnú smerovú ľudskú spoločnosť a sveta, by sme mohli tak *durkheimovsky* - metaforicky nazvať *environmentálnou anómiou*, tzn. stavom, keď na globálnej, aj lokálnej úrovni čelíme neschopnosti riešiť environmentálne problémy. Keď degradácia prostredia prekračuje limity zraniteľnosti konkrétnych ekosystémov, ba celej biosféry. Zdá sa, akoby značná časť sveta prepadla technologickému optimizmu, konzumu, plytvaniu. Konzumujeme všetko, čo sa dá: informácie, zábavu, reklamu, prírodné zdroje. Stali sme sa svetom, v ktorom ekonomické, politické a geopolitické partikulárne záujmy prevládajú nad chápaním hodnoty Zeme (biosféry), ako hodnoty existencie. Napriek uvedenému, predsa len registrujeme zvýšený záujem ľudí, odborníkov, dokonca politikov a podnikateľov o ekológiu, ekologické vedy a environmentálne aktivity. Aká bude naša želaná budúcnosť? S

istotou vieme len jedno, bude iná, než si predstavujeme. Podľa mnohých teoretikov, jej trajektóriu tvoria kľúčové komponenty ako *udržateľnosť, bezpečnosť, sociálna kohézia, ekonomická prosperita* a ľudské práva. Jedným z nich je aj právo na priaznivé životné prostredie. Nie je náhoda, že kľúčom v uvažovaní o budúcnosti je udržateľnosť. Je jednou z kultúrnych stratégií smerujúcich k prežitiu človeka a prienikom politik sociálnych, environmentálnych a ekonomických.

Udržateľnosť ako pragmatika a zodpovednosť

Dnes už nehovoríme len o ochrane prírody, o ochrane životného prostredia, prírodného bohatstva a biodiverzity. Od 70. rokov 20. storočia sme prekročili horizonty výlučne ochranných postojov, vkročili sme na územie environmentálnej politiky, environmentálneho manažmentu a riadenia, environmentálnych informačných systémov, environmentálneho sociálneho hnutia. Dnes už čiastočne podnikáme, produkuje prostredníctvom integrovaného environmentálneho manažmentu. Životné prostredie sa stalo agendou a predmetom rôznych spoločenských sfér. Hovoríme o udržateľných regiónoch, udržateľných komunitách, udržateľných stratégiách, udržateľnom rozvoji a o udržateľnom vzdelávaní.

Čo znamená udržateľný rozvoj

Už celé desaťročia je predmetom diskusií na rôznych fórach. Stovky definícií sa v mnohom síce líšia, ale majú spoločnú fundamentálnu myšlienku: *umožniť zabezpečenie potrieb súčasným generáciám, bez ohrozenia prežitia tých budúcich.* Inak povedané, ide o dosiahnutie stavu udržateľnosti rôznych ekosystémov a biosféry ako stavu rovnováhy pri využívaní a spravovaní prírodných zdrojov. Organizácia pre hospodársku spoluprácu (OECD) definuje

udržateľný rozvoj ako *dynamickú rovnováhu medzi ekonomickými, sociálnymi a environmentálnymi aspektami rozvoja globálnej spoločnosti.* Je to možné pri súčasných vzorcoch výroby a spotreby? Hlavnou výzvou koncepcie je postupná premena neudržateľných modelov spotreby a výroby, neintegrovateľného prístupu k environmentálnej politike EÚ. Kľúčové princípy sa týkajú zachovania schopnosti Zeme udržiavať život v celej jeho rozmanitosti, predchádzať deštrukcii ekosystémov, zmene klímy, vylepšovať a ekologizovať energetickú politiku, udržateľnosť dopravy, vhodné technológie výroby, znižovať ich vplyv na ŽP, v súvislosti s verejným zdravím obmedzovať chemické látky, pesticídy, zlepšovať prístup k informáciám o životnom prostredí, atď.

Kritické poznámky

V najširšom slova zmysle je stratégia udržateľného rozvoja zameraná na presadzovanie harmónie medzi ľudstvom a prírodou. Táto všeobecne formulovaná definícia je natoľko vágna, že hoci s ňou nemožno nesúhlasiť, pôsobí moralizujúco a vykazuje množstvo slabých miest. Donedávna, napriek opodstatnenosti a etickým víziám bola skôr ideologickým a politickým konceptom, všeobecne formulovaným, čo v jeho počiatkoch znamenalo, že implementácia bude problematická. Proklamatívny charakter neponúkal konkrétnu víziu sociálne stabilnej a environmentálne spravodlivej spoločnosti. Ešte aj jeho preklad do slovenčiny a češtiny bol poznamenaný nešťastným adjektívom „trvalo“ udržateľný rozvoj, čo už vopred predikovalo neprijateľnosť a neuskutočniteľnosť (sme dočasné bytosti, žijeme v dočasnom svete). Sprvu tento koncept inicioval priemysel sám osebe: stal sa z neho slogan, preformovaný do konferencií, publikácií, do formálnych vyjadrení národných politik. Program, ktorému chýbalo pevnejšie ukotvenie a väzba na ekonomický rozvoj, na poľnohospodárstvo, priemysel, dopravu, vedu. Postupom času sa transformoval a stával sa viac konceptom technologickým (prostredníctvom in

“V najširšom slova zmysle je stratégia udržateľného rozvoja zameraná na presadzovanie harmónie medzi ľudstvom a prírodou.”

“Zdá sa, akoby značná časť sveta prepadla technologickému optimizmu, konzumu a plytvaniu.”

dikátorov udržateľného rozvoja). V biznis sfére sa zracionalizoval na určitú formu manažmentu. V praktickej rovine to znamená, že podniky, firmy, korporácie majú okrem profitu brať do úvahy aj ekologické a sociálne ukazovatele. Európska únia v roku 2006 oprášila Stratégiu udržateľného rozvoja, okrem konceptuálnych zmien sme svedkami zmien inštitucionálnych a politických. Dnes už disponujeme rôznymi nástrojmi udržateľného rozvoja, ktorými môžeme posúdiť, zmerať, vyhodnotiť, či sa k udržateľnosti približujeme, alebo nie. Ilustrovať niektoré by znamenalo samostatnú a rozsiahlu kapitolu, ale môžeme spomenúť napríklad *Index ľudského rozvoja (Human Development Index – HDI)*; alebo *Index udržateľného ekonomického blahobytu (Index of Sustainable Economic Welfare – ISEW)*, v ktorom je zakomponovaná okrem výkonnosti ekonomiky, aj kvalita života, osobná spotreba, hodnota práce v domácnosti, dokonca dlhodobé náklady za poškodenie životného prostredia (cena stratenej poľnohospodárskej pôdy, náklady spôsobené znečistením pôdy, vody) a pod. Porovnaním krajín podľa HDP a HDI môžeme dôjsť k zaujímavým interpretáciám. Napríklad nízke hodnoty HDI oproti HDP majú krajiny blízkeho východu, hoci vyvážajú ropu. Zdá sa, že je to pravdepodobne spôsobené nerovnoprávnym postavením žien, ktoré sa prejavuje nižšou gramotnosťou, vyššími sociálnymi rozdielmi a nerovnomerným rozdelením bohatstva.

“Dnes už disponujeme rôznymi nástrojmi udržateľného rozvoja, ktorými môžeme posúdiť, zmerať, vyhodnotiť, či sa k udržateľnosti približujeme, alebo nie.”

Sme organizačnou spoločnosťou

Spoločnosť sa musí naučiť, ako sa vysporiadať s výzvami udržateľnosti. Keďže organizácie nežijú v sociálnom vákuu, musia reagovať na súčasnú ekologickú situáciu, pretože svojimi aktivitami ovplyvňujú prostredie v ktorom pôsobia. Ekologizácia spoločnosti, aj prostredníctvom konceptu udržateľného rozvoja, ak nemá byť odsúdená na neúspech znamená, že potrebujeme účinný proces zavádzania a realizácie funkčných projektov, programov, stratégií, technológií a postupov do všetkých sfér, do každej organizácie. Nemôžeme ostať na úrovni

národných stratégií. Sme organizačnou spoločnosťou, tzn. žijeme v spoločnosti, v ktorej správanie nadobúda organizačnú dimenziu. Či už máme na mysli organizácie v biznis sfére, tzn. firmy, podniky, korporácie, alebo organizácie kultúrne, vzdelávacie, mediálne, či neziskové, alebo dokonca politické entity, organizácie vystupujú ako morálni aktéri, sú nielen nositeľmi morálnych, sociálnych hodnôt, ale aj ekologických. Mali by prejsť zásadnými zmenami jednak

preto, aby sa prispôbili súčasnému globalizujúcemu sa svetu, jednak preto, aby sa stali ekologicky udržateľnými. A práve v organizačnej sfére môže koncept udržateľnosti nabrať konkrétny dizajn. Zo systémovej roviny sa transformuje ako praktický nástroj v organizačnej praxi a individuálnej rovine (keďže organizácie tvoria ľudia). Organizačná prax si dnes už nárokuje od lídrov, manažérov, riadiacich pracovníkov, učiteľov, aj tých budúcich, špecifické kompetencie súvisiace s ekologickou zodpovednosťou. Vzápätí sa nám ukazuje jasné a pragmatické zdôvodnenie, *prečo potrebujeme vzdelávanie ukotviť v líniiach udržateľnosti*, bez ohľadu na to, či ide o študijné programy technické, prírodovedné, alebo humanitné.

Prečo má význam vzdelávanie pre udržateľný rozvoj

Súčasný environmentálne problémy a ekologická kríza nám ukazujú, že nemajú hranice v zmysle hraníc štátov, či regiónov. Otvárajú otázky, kde sú limity rastu a pokroku, ľudských zásahov do ekosystémov, kde sú limity environmentálnej zraniteľnosti. Akcelerujúca výroba, spotreba a konzum (hyperkonzum), dominové zásahy do biosféry menia tvár planéty. Nové kompetencie lídrov, manažérov, podnikateľov, učiteľov, politikov pre udržateľný rozvoj (ESD) sú preto dôležitým faktorom hlbokých zmien v spoločnosti. Sme konzumnou spoločnosťou, ako sme už konštatovali, to je síce pravda, ale podľa niektorých odborníkov môžeme svoj konzum a spotrebu postaviť na obnoviteľnej premise *udržateľnej spotreby* a *postupného odpojenia (decoupling)* rastu kvality života od environmentálnej záťaže. Udržateľnú

spotrebu môžeme začať aplikovať nielen na energie, vodu, spotrebu výrobkov, ale aj na spotrebu informácií, času, verejných služieb, vzdelávania. K tomu potrebujeme funkčné nástroje od udržateľnej politiky štátov, po systémovú podporu, funkčné zákony, fungujúcu verejnú správu až po spoľahlivé mechanizmy a úpravy funkčných vzťahov medzi aktérmi a subjektami.

Niečo na záver

Príroda sa ekonómom v tradičnej ekonomike rozpadla na množstvo komodít, parciálnych izolovaných komponentov: na vodu, pôdu, potraviny, drevo, piesok a kameň ako stavebné substráty, biotechnológie. Aj vedcom sa rozpadla na množstvo izolovaných objektov výskumu a monád, čo spôsobilo, že je naša pozornosť fragmentárna, epizodická, že sa sústreďuje na hodnotu konkrétneho objektu, konkrétnej komodity. Chýba nám holistický prístup, systémove a ekologické myslenie, v ktorom permanentne rezonuje, že *všetko so všetkým súvisí*. Britský ekonóm Kenneth Boulding (1966) použil metaforu a ilustroval rozdiely medzi *cowboy economy (kovbojskou ekonomikou)* a *spacemen economy (ekonomikou posádky vesmírnej lode)*. Kovboji na nekonečných pláňach žili z jednosmerných tokov energií nekonečných pláň - ekosystémov a nemali potrebu nič recyklovať, nič chrániť a obnovovať. Posádka vesmírnej lode naopak, žije na obmedzenom mieste, kde je pevne daný a obmedzený cyklus látok v systéme okamžitých spätných väzieb. Je preto potrebné mať všetko pod kontrolou a hospodáriť úsporne, rozumne, efektívne. Sme kovbojmi, alebo posádkou vesmírnej lode? Mimochodom, viete, že na výrobu čipového mikroprocesoru pre počítače, ktorého hmotnosť je 0,09 gramu je potrebných približne 24 kilogramov prírodných zdrojov?

● Andrea Klimková

Rola jednotlivca a udržateľný rozvoj

Nie je jednoduché pomenovať do akej miery môže jednotlivec podporiť udržateľný rozvoj. Pravidlá nie sú dané a zmyslom udržateľného rozvoja nie je diktovať nové princípy správania sa zodpovednejšie ku planéte. Naopak zmyslom tejto myšlienky je poukázať na fakt, že niektoré trendy a hodnoty, ktoré máme naučené zo spoločnosti, už patria do minulosti. Tak ako sme spoločensky odsúdili fajčenie, ktoré bolo populárnou súčasťou životného štýlu, fajčilo sa v lietadlách, v reštauráciách v nemocniciach, je iba otázkou času, kedy činnosti produkujúce veľa odpadu alebo znečisťujúce životné prostredie postihne rovnaký osud. Jednoducho, sú nezlučiteľné so zdravým vývojom tejto planéty, a logicky aj nás ako ľudskej spoločnosti. A v tomto zmysle, sme všetci spoločne v hodení do rýchlo sa meniaceho sveta, odsúdení na hľadanie nových životných štýlov, bez návodu a precedensu z minulosti ale s nádejou pre zdravší a rozumnejší životný štýl, z ktorého koniec koncov budeme čoskoro profitovať.

Aké sú však možnosti pre priemerného občana?

Keď sa bližšie pozrieme na príklad USA, tak otázky klimatických zmien boli mediálne publikované s nepriaznivými vedeckými predikciami už v 70-tich

rokoch minulého storočia a vyvrcholili v prezidentských voľbách medzi kandidátmi Al Gore a Georgom Bushom mladším. Kandidát na prezidenta Al Gore, ako bývalý člen vedeckej komunity jasne adresoval, že trend závislosti Američanov na fosílnych palivách je dlhodobou neudržateľnou a spôsobuje zmenu klímy. Aj preto, súčasťou jeho predvolebnej kampane bola, práve adaptácia americkej ekonomiky, ako druhého najväčšieho emitéra fosílnych palív na svete, na zelenšie alternatívy. A tieto myšlienky sa už vtedy tešili relatívne vysokej podpore verejnej mienky. No napriek tomu, Al Gore voľby prehral a USA sa na dlhšie obdobie ocitla v chause milných informácií. Narastal vplyv rôznych organizácií a jednotlivcov od politických kruhov až po neziskové organizácie, snažiacich sa dezinformovať širokú verejnosť a popierať klimatické zmeny, vôbec ako vedecký fakt. Výsledkom tohto snaženia, bol jasný skepticizmus občanov a prudký pokles verejnej

“Tak ako sme spoločensky odsúdili fajčenie, ktoré bolo populárnou súčasťou životného štýlu, fajčilo sa v lietadlách, v reštauráciách, v nemocniciach, je iba otázkou času, kedy činnosti produkujúce veľa odpadu alebo znečisťujúce prostredie, postihne rovnaký osud.”

mienky v otázkach podpory adaptácií amerického hospodárstva na hrozbu klimatických zmien. Bola to defacto pretrvávajúca podpora priemerného Američana spotrebovať približne 2,5 krát viac prírodných zdrojov, ako priemerný Európan alebo 74 krát viac zdrojov ako priemerný obyvateľ Indie. A zaražujúco ani po 16-tich rokoch, nie je v USA každému jasné, že klimatické zmeny sú faktom, na ktorého riešeníach nám už jasne tikajú hodinky. Ani táto skutočnosť nebránila pár jednotlivcom, ako napríklad terajšiemu kandidátovi na prezidenta a predstaviteľom Tea Party v USA, ktorí odmietajú otepľovanie planéty, argumentujú faktom, že keď stále žijeme zimy. Viac o tejto problematike v knihe od Naomi Klein “This Changes Everything” alebo dokumentárneho filmu “Before the Flood”.

Prečo však tento príklad USA? Stav v akom sa dnes USA ocitá, poukazuje na niekoľko netešivých faktov, ale tým poučenia hodným v otázkach udržateľného rozvoja a klimatických zmien, je že ak

my ako jednotlivci začneme zlyhávať v našich rolách ako aktívneho občana - prestaneme sa o problematiku vo vyššej alebo lokálnej politike zaoberať, tak prehrávame boj o lepšiu budúcnosť. Môžeme sa v mnohých smeroch jedného pekného dňa zobudiť, ako vďaka Amerických kamarátov dnes, a pýtať sa ako sa toto mohlo stať a kde som bol? A bohužiaľ otázky udržateľného rozvoja ani klimatických zmien, sa nezaobídu bez jasnej politickej podpory. Preto, je v mnohých smeroch angažovanosť a záujem o politické záležitosti veľmi dôležitá, v opačnom prípade prenecháme rozhodovaciu pozíciu na ľuďoch a súkromných spoločnostiach, ktoré majú možnosť veľkého vplyvu na politické rozhodovania a ich záujmy nemusia byť vôbec vznešené.

Či chceme alebo nechceme, s rastúcou globalizáciou, prenosom informácií, slobodou tovarov, sa obyčajný jednotlivec ocitá v sieti jeho denných rozhodovaní, ktoré už neovplyvňujú iba jeho najbližšie okolie. Ešte pred 600 rokmi bolo pravdepodobné, že by sme osobne poznali jednotlivcov, ktorí nás šatia, alebo zasítia. Ak v minulosti jeden človek dostal nevoľnosť s podozrením na rybu kupovanú od suseda, tak sused takmer okamžite skrachoval, pretože správa sa šírila rýchlo v rámci celého mesta. Dnes sa však o podobnej logike nedá hovoriť, pretože paradoxne síce žijeme v dobe

dostupných informácií ale o produktoch okolo nás, nevyhnutných pre našu existenciu, vieme žalosťne málo. A pre podmienky udržateľnejšej budúcnosti už informácie ako krajina pôvodu alebo ingrediencie a materiály produktu nepostačujú, pretože nám nepovedia nič o výrobných procesoch, sieti dodávateľov a o dopadoch na naše zdravie a životné prostredie. Preto, koľkokrát s omeškaním niekoľkých rokov, sa dozvedáme informácie o škodlivých účinkoch na ľudské zdravie alebo životné prostredie niektorých produktov. V niektorých prípadoch sme sa dostali až tak ďaleko, že síce poznáme zdravotné a environmentálne dôsledky výfukových plynov, no cez to všetko väčšina dnešných dopravných prostriedkov jazdí na fosílné palivá. Podobne sú na tom aj známe firmy na výrobu čistiacich prostriedkov, okrášľovaciou kozmetiku alebo oblečenie, ktoré roky tajili svoje výrobné procesy a dopady na životné prostredie a mnohí z nás aj s týmto vedomím sú stále ochotní si tieto produkty stále kúpiť.

Ale otázkou aj naďalej znie, bude tento model fungovať aj do budúcnosti? Ja osobne si myslím, že nie. Mnohé z popredných spoločností posledné roky investovali do zelených a zdravších produktov, nie iba preto, že čoraz tvrdšia legislatíva to vyžaduje, ale aj vďaka presvedčeniu, že vývoj sa odkláňa od premis založených na prosperite kra-

jín a spoločností bez záruky zdravého a čistého prostredia pre budúce generácie. Viac o podobných snahách v článkoch o certifikovaných produktoch na str. 13 a obehovej ekonomiky na str. 20.

A našou úlohou ako zákazníka je v tomto smere tieto snahy iba podporiť. Už na príklade nakupovania - ktorým strávime až 4 hodiny týždne, teda 8 dní ročne (v niektorých krajinách ako vo Veľkej Británii až okolo 18 dní ročne), keby sme si aspoň čiastočne naozaj vybrali produkty zvažujúc popri cene, kvalite a značke, aj škodlivosť na zdravie a ekologickú stopu, tak by sme pravdepodobne nechali v regáloch obchodov asi polovicu z toho čo bežne nakupujeme. Jediné čo potrebujeme k udržateľnejšej budúcnosti je prejavenie podpory nových alternatív, otvorenú myseľ a prinavrátenie sa ku zdravému rozumu. A nezabudnime na fakt, že aj malá zmena v našich denných rozhodnutiach a výberoch môže znamenať veľkú zmenu nie iba pre niekoho žijúceho tisícky kilometrov od nás ale aj pre budúce, ešte nenarodené generácie.

● Mateja Danková

Nakupovanie veľkého množstva potravín?

To nie je asi za žiadnych okolností dobrý nápad, pretože zákazník vprichádza nie iba o peniaze ale aj umelo vytvára signál obchodným reťazcom, že podobné množstva na osobu odrážajú reálny dopyt. Zmeny v správaní zákazníkov v obchodných reťazcoch sú naozaj úzko monitorované a vašu zmenu v štýle nakupovania si váš reťazec určite všimne. Pretože všetky stratégie úspešného marketingu sú na nich závislé. V obchode trávime zo všetkých verejných služieb najviac času. Šetrným nakupovaním sa taktiež vyhnete vyhadzovaniu nadbytku jedla, ktoré predstavuje veľký problém západného sveta s výnimkou napríklad Dánska, ktoré zhodnocuje takmer všetok biologický odpad. Ale v prípade Slovenska a USA, tvorí biologický odpad z kuchyne ešte stále prvé miesto, okolo 40 %. A toto spomínané množstvo odpadu z našich smetných košov je zbytočne spaľované, pretože vieme takýto odpad efektívne zhodnocovať alebo kompostovať.

Certifikované produkty

Certifikované produkty sú stále viac pretláčanou cestou smerom k udržateľnému rozvoju, ktorá prináša určité záruky pre účinný manažment prírodných zdrojov, ochranu najohrozenejších skupín organizmov, ba viac ochranu ľudskej práce, ktorá je v tomto smere veľa krát podfinancovaná. Nech sa naša skepsa voči podobne certifikovaným produktom akokoľvek prejavuje, buďme si ale stále vedomí, že podobný systém označenia produktov je najjednoduchšia a najlacnejšia forma ako oslovit zákazníka. Je to reakcia všetkých tých snaživcov, usilujúcich sa o lepšie podmienky pracujúcich a nakladania s prvkami životného prostredia a, aby sme si pripomínali v obchodoch, že máme možnosť aj takouto formou podporiť dobrú vec. Či už sa nám to páči alebo nie, naozaj svojimi dennými rozhodnutiami, pre nás absolútne

primárnymi, ovplyvňujeme životy ľudí, organizmov a manažment ochrany životného prostredia v rôznych kútoch sveta. Tento systém prináša tak reálnu alternatívu konkurovať produktom získavaných neetickým a neenvironmentálnym spôsobom, aj vďaka neustále sa zvyšujúcemu dopytu obchodných reťazcov a výrobcov, ktoré robia odobné výrobky cenovo dostupnými. K podobným trendom tak pridáva aj zmýšľanie popredných spoločností, ako napr. Mark&Spencer, kde sa manažérka Fiona Wheatley pre udržateľný rozvoj vyjadrila nasledovne: *“spoločnosti a ich dodávatelia by sami od seba mali napredovať v danej problematike, a nie čakať na dopyt*

od zákazníka, pretože sa nemôžu vyhovárať na to, že o problematike nevedia“.

Keďže, je táto metóda celosvetovo účinná, aj počet certifikačných známk a mechanizmov sa z roka na rok zvyšuje a je veľa krát ťažšie pre zákazníka zorientovať sa v problematike. Z tohto dôvodu Vám prinášame kratší prehľad svetovo najpoužívanejších certifikačných známk produktov, ktoré bežne nájdete v regáloch slovenských obchodných reťazcov. Pevne veríme, že vám tak odhalíme zákulisný svet životného cyklu produktov od výroby až po ich dodávanie do našich obchodov, čo vám umožní nakupovať racionálnejšie a s lepším pocitom.

Ktoré certifikáty je dobré vedieť rozpoznať?

Jedným z najpoužívanejších certifikátov je FSC (*Forest Stewardship Council*), ktorý zamedzuje neudržateľnému a nadmernému využívaniu lesných ekosystémov. Celý certifikačný mechanizmus predstavuje monitoring, audit reťazca dodávateľov ako aj zaznamenávanie jednotlivých produktov, výrobkov a zdrojov a posudzuje kvalitu ich manažmentu. Na základe nedávneho prieskumu 11 spoločností v 7 krajinách sveta, bolo zistené, že: „spoločnosti s FSC certifikátom môžu byť viditeľnejšie ziskovejšie oproti tým, bez certifikátu“. V priemere predstavuje jeden meter kubický okrúhleho dreva o \$ 1,8 väčší zarábok ako pre spoločnosti bez certifikátu. Najväčšiu zásluhu na tejto skutočnosti má hlavne environmetálne povedomie zákazníkov a tlak environmetálnych inštitúcií a organizácií s cieľom zlepšiť stav lesných ekosystémov. Podľa posledných údajov z roku 2009 bolo na území Slovenskej republiky certifikovaných podľa FSC Slovensko 163 tisíc hektárov lesov, čo predstavuje iba 8% z celkovej plochy lesov. V tom čase malo iba 21 drevospracujúcich podnikov certifikát FSC. Produkty FSC je však možné nájsť v celej škále obchodných reťazcov.

Veľmi podobnou verziou FSC certifikačného mechanizmu sú PEFC (*The Programme for the Endorsement of Forest Certification*), alebo IFCC (*Sustainable Forest Management Requirements*), o ktorých účinnosti sa však viac krát pochybovalo. Aj tieto značky sú medzinárodne uznávanými certifikátmi a ich kúpou má zákazník väčšiu garanciu, že výrobok nepochádza z nelegálne alebo neudržateľne obhospodarovaných lesov a pralesov.

Certifikát MSC (*Marine Stewardship Council*) vznikol začiatkom 90. rokov minulého storočia s cieľom zamedziť neudržateľnému trendu v nadmernom využívaní morských ekosystémov. Rovnako ako FSC, taktiež sa vyznačuje dobre fungujúcim certifikačným mechanizmom monitoringu, kontroly zdrojov, produktov, auditu reťazca dodávateľov a posudzovania kvality ekosystémov a ich manažmentu. Od minulého roku sa zvýšil aj počet spoločností žiadajúcich o MSC certifikát o 16%, hlavne v krajinách ako USA, Čína a Nemecko. Aj vďaka tejto udalosti George Clark - manažér MSC pre Veľkú Britániu vyjadril svoje nadšenie a povedal: „je dokázané, že mať udržateľný spôsob využívania prírodných zdrojov, môže byť výhodný ako pre prírodu tak aj pre danú spoločnosť“.

Na Slovensku výrobky označené týmto symbolom ešte nie sú plne podporované ale sortiment reťazcov ako Kaufland, Lidl a Tesco už niektoré produkty s týmto symbolom majú k dispozícii. Rovnako predajňa potravín od Mark&Spencer je lídrom v poskytovaní plodov mora a druhov rýb iba z udržateľných zdrojov. Všetky produkty, ktoré v obchodoch nájdete sú buď MCS certifikované alebo pochádzajú z lokálnych rybných fariem a iných udržateľných zdrojov, keďže M&S úzko spolupracuje s viacerými neziskovými organizáciami ako WWF alebo Marine Conservation Society.

Ďalším spôsobom certifikácie je certifikát pre vysoko kontroverzný palmový olej pod názvom RSPO (*Roundtable on Sustainable Palm Oil*). Taktiež podobného charakteru je certifikát pre sóju - RTRS (*Roundtable on Responsible Soy*). Oba modely umožňujú zúčastneným stranám rozširovať myšlienku certifikácie spomínaných komodít, a tak podporovať ekologický spôsob pestovania týchto plodín, ako aj dohliadať na

sieť svojich dodávateľov. Môžu tak efektívnejšie vplývať aby tieto subjekty prijímali princípy udržateľnosti a vo väčšom meradle a presadzovali využívanie certifikovaného palmového oleja a sóje.

Situácia s využívaním palmového oleja v produktoch na Slovensku nie je taká alarmujúca ako napríklad vo Veľkej Británii, kde viac ako 50 % všetkých produktov obsahuje palmový olej. Vďaka jeho masovej výrobe a široko-spektrálnemu využitiu, či už v potravinárstve, kozmetickom priemysle alebo ako biopalivo sa ročne milióny hektárov dažďových pralesov Ázie, Afriky a Južnej Ameriky zlikvidujú za týmto účelom. Aj napriek postupnej snahe veľkých spoločností ako Ferrero, Nestlé a Unilever nahrádzať palmový olej iným typom oleja alebo certifikovaným, ešte stále máme plné regále týchto produktov. Ich výroba tak nepriamo napomáha rozkvitať biznisu s palmovými plantážami s katastrofickým dopadom na biodiverzitu, lokálne hospodárstvo a komunity. Aj preto je veľmi dôležité vedieť si správne vybrať v obchodoch!

UTZ certifikačný systém – podporuje lokálnych farmárov kávy, kakaových bôbov a čaju. Prostredníctvom kúpy týchto produktov pomáhate roširovať myšlienku udržateľného farmárstva, zlepšovať podmienky práce farmárov po celom svete, ako aj učenie pestovateľských praktík šetrnejších ku životnému prostrediu. Takéto certifikované produkty z kaka, čaju alebo kávy je možné nájsť vo veľa predajniach na Slovensku. Najvýraznejšími sú Lidl a Kaufland, ktorí o podobných výrobkoch píšú na ich internetových stránkach. Tento certifikát má aj slovenská konzervárenská spoločnosť TATRAKON spol. s r.o. pre extrudované výrobky - cereálie s obsahom kaka.

The Rainforest Alliance - sa usiluje o zachovanie biodiverzity a zlepšenie životných podmienok komunit pomocou zavádzania celosvetovo uznávaných noriem udržateľnosti v najrôznejších oblastiach. Zabezpečujú aby lesníctvo, poľnohospodárstvo a uhlíková stopa klientov bola založená na udržateľných princípoch do budúcnosti. Podobne ako ostatné certifikačné mechanizmy aj oni pomáhajú rôznym komunitám vo svete implementovať vysoké štandardy obhospodarovania a manažmentu krajiny, ekosystémov a ich produktov. Takto certifikované produkty môžu byť potraviny, nápoje, kvetiny a rastliny ako aj výrobky z dreva do domácnosti. Týmto certifikátom sa pýšia napríklad výrobcovia kávy ako Bristot, Julius Meinl, Gloria Jeans, Lavazza, Tassimo, ďalej výrobcovia čaju ako The republic of Tea alebo Lipton. Taktiež dodávatelia banánov ako Chiquita, One alebo výrobcovia zmrzlín Magnum.

Prečo nekupovať produkty s palmovým olejom?

“Orangutani sú najväčšími žijúcimi cicavcami na svete, schopnými sa šplhať a liezť po stromoch. Názov orangutan znamená v malajzijskom jazyku „muž stromov“. Ich domovinami sú lesy na juhu Ázijského kontinentu, hlavne v Indonézií. Dnes už máme celosvetovo iba dva druhy orangutanov - sumatrianskeho a bornejského, ktorých ale populácie rapidne klesajú, práve z dôvodu úbytku ich pôvodného habitatu, za ktoré môže človek. Ten odlesňuje tisíce hektárov ročne kvôli poľnohospodárskej činnosti za účelom získavania palmového oleja a marginálne aj pre účely ťažby dreva alebo vzácných kovov.

Palmový olej je vo vyspelom svete používaný vo viac ako v polovici všetkých balených produktov, ktoré nájdete v supermarketoch. Na Slovensku je možné palmový olej nájsť v produktoch od čokolád Kinder, po balené koláče, pekárenské výrobky až po obľúbenú Nutelu. Napríklad, spoločnosť Ferrero, ktorá je výrobcom Nuteli, síce od roku 2013 vyhlásila spoluprácu s RSPO – (the Roundtable on Sustainable Palm Oil, neziskovou organizácia ktorá spolupracuje s výrobcami palmového oleja pre účely udržateľného pestovania a ochrany biodiverzity), avšak, v distribučnom obehu malo a veľko-obchodných reťazcov po celom svete ešte stále cirkuluje niekoľko tisíc ton zásob tejto najobľúbenejšej pochutiny. Ako je teda možné spoznať, či fľaša pochádza z udržateľných zdrojov? Mala by byť viditeľne označená certifikačným symbolom, ktorý je uvedený aj v predošlom článku alebo by mala namiesto palmového oleja uvádzať iné druhy olejov.

Rovnako, výhliadky pre bezpečnejší život orangutanov nezlepšuje ani fakt, že viac ako 50 % ich populácie sa nachádza práve v oblastiach ktoré spravujú spoločnosti profitujúce z predaja palmového oleja, dreva alebo vzácných kovov. Len v rokoch 1992-2000, klesla populácia orangutana sumatrianskeho o viac ako 50%. Podobne sa znížila aj populácia orangutana bornejského o 43% v predošlej dekáde. A keďže tieto sčítania boli vykonané pred 16 rokmi a odlesňovanie ich pôvodného územia aj naďalej pokračuje, tak je veľmi pravdepodobné, že tieto čísla sú už dnes ďaleko nižšie.”

Udržateľné podnikanie, cesta k zodpovednosti a prosperite

Neudržateľné konanie zvyšuje sociálne, ekonomické a environmentálne napätie, zhoršuje degradáciu životného prostredia, limituje kvalitu života. Podnikateľská sféra ako jedna z hybných síl dnešnej spoločnosti bude musieť skôr či neskôr prebrať svoju časť zodpovednosti za uskutočnenie zmien smerom k šetrným a ekologicky zodpovedným technológiám, k udržateľnosti obcí a miest, k environmentálnej spravodlivosti. Firmy, ktoré pochopia túto nevyhnutnosť ako prvé, získajú nielen konkurenčnú výhodu, ale aj dobré meno vo svojom regióne. Na základe rôznych prípadových štúdií môžeme potvrdiť, že u firiem v európskom priestore, ktoré prijali myšlienku ekologickej zodpovednosti a udržateľnosti sa zvýšila dôveryhodnosť, humánny obraz firmy. Udržateľné podnikanie už má konceptné modely, vzory a stratégie. Sme na Slovensku pripravení na udržateľné podnikanie a inovácie v priemysle? Projekt environmentálne vhodných technológií Transfer of Environmentally Sound Technology (TEST) podporovaný Globálnym fondom životného prostredia pri Svetovej banke sa začal realizovať v piatich východoeurópskych krajinách - Maďarsku, Chorvátsku, Bulharsku, Rumunsku a na Slovensku. Jeho zmyslom je transformovať environmentálne nástroje na udržateľné podnikanie. Nové prístupy ako spoločenská zodpovednosť firmy, obehová ekonomika, z kolísky do kolísky alebo servicingu zásadne redefinujú prístup k zdrojom, chápanie prírodných zdrojov a ich kolobeh v podnikaní (ekologika).

Spoločenská zodpovednosť firmy

Fungovanie firmy, či podniku je v takomto prípade založené na aplikovaní kon-

ceptu „triple-bottom-line“ (tri piliere), ktorý zohľadňuje ekonomický rast, a súčasne environmentálnu a sociálnu zodpovednosť podniku. Ekonomické záujmy nemusia byť v protiklade so sociálnymi a environmentálnymi záujmami, ale môžu tvoriť synergický efekt. Ako sa píše v Zelenej knihe Európskej únie, ide o „dobrovoľné integrovanie sociálnych a ekologických záujmov do každodenných firemných činností a interakcií s firemnými stakeholdermi“. Dobrovoľnosť, iniciatíva nad rámec vyžadovaný legislatívou, zlepšovanie kvality života, udržateľný rozvoj, komunikácia so stakeholdermi, integrácia hodnôt – to sú princípy spoločensky zodpovedného podnikania. Nadácia Pontis na Slovensku každoročne oceňuje výnimočné postupy firiem a podnikov.

Obehová ekonomika

Dobrou správou je, že princíp „obehu, recyklácie, či zdieľania“ sa už dostáva aj do ekonomiky. Posledné desaťročie sa spodobuje pomenovanie obehová ekonomika – ako nový spôsob praxe: udržať materiály a zdroje vo výrobe tak dlho, ako sa len dá. Ak už výrobok firma nepoužíva, posúva ho ďalej. Odpad z výroby môžu využívať vo výrobe iné firmy. Produkty, zariadenia, dokonca aj priestory nemusí vlastniť len jedna firma, ale dajú sa zdieľať. Dnes sa už v zahraničí bežne zdieľajú automobily, počítače, mobilné zariadenia, priestory. Viac o princípoch a myšlienkach obehovej ekonomiky na strane 18.

Z kolísky do kolísky

Podľa autorov konceptu „z kolísky do kolísky“, W. McDonougha (USA) a M.

Braungarta (Nemecko), odpoveďou na dnešné výzvy udržateľnosti a ekologickej zodpovednosti nie je hľadanie menej škodlivých technológií. Tie neriešia podstatu nášho problému. Tým je lineárne produkčno-spotrebné správanie podľa vzorca: vyrobiť – spotrebovať – zlikvidovať, tzn. niečo ako „z kolísky do hrobu“. Princíp revolučnej myšlienky ako neznečisťovať prírodu spočíva v tom, že materiály a suroviny neputujú „do hrobu“, ale sú kolískou pre ďalšie výrobky. Odpad jedného cyklu sa stáva surovinou do ďalšieho cyklu a odpad ako kategória prestáva existovať. Koncept je odlišiteľný od bežnej recyklácie, pretože kniha už nemusí byť stromom, ale je vyrobená z polyméru, starý použitý koberec slúži na výrobu nového. Nevyhnutné je oddeliť biologický cyklus od technologického, tak aby mohli obidva fungovať nezávisle a vzájomne sa nekontaminovali.

Servicizing

Táto stratégia v podnikaní je založená na myšlienke, že zákazníci nepotrebujú konkrétny produkt, ale funkčnosť resp. funkciu, ktorú tento tovar ponúka. Ide o akýsi spôsob dematerializácie, ktorá by viedla k nižším environmentálnym dopadom a úspore nákladov za materiály. Podnikateľ teda predáva funkciu, alebo službu a spotrebiteľ môže získať funkčný produkt buď jeho priamym použitím, napríklad prenajatím kancelárskeho vybavenia, alebo určitého zariadenia na výrobu.

● Andrea Klimková

Za oknami zelenej budovy WWF

Jedna z najnámejších medzinárodných environmentálnych organizácií WWF - „World Wildlife Fund“, predstavila pred štyrmi tromi svoju novú centrálu v meste Woking, neďaleko Londýna. Tento ambiciózný projekt dnes patrí medzi 30 najzelenších stavieb sveta a disponuje niekoľkými certifikátmi unikátnosti, medzi ktorými je aj hodnotenie BREEAM - medzinárodného hodnotiaceho systému, ktorý si všímá predovšetkým prvky udržateľného rozvoja.

Nie je to však iba technológia a dizajn, ktoré robia budovu výnimočnou, je to hlavne snaha predstaviteľov WWF, v čo najvyššej miere implementovať princípy udržateľného rozvoja do najmenších detailov a teda zabezpečiť ochranu lokálnej biodiverzity, znovu využitie alebo zhodnotenie materiálov, ako aj šetrné zaobchádzanie s prírodnými zdrojmi. Aj preto sa na jej stavbu využil prebytočný materiál z Olympijských hier v Londýne v roku 2012 a materiály ako drevo, betón, sklo pochádzajú najmä z lokálnych alebo certifikovaných zdrojov. Podobne, sa podarilo využiť materiály aj z recyklovaných zdrojov ako napríklad hliník až na 80 %. Vďaka tomu, sa tak podarilo

v rámci procesu výstavby zredukovať celkové emisie oxidu uhličitého až o 42 % - ekvivalent ku 5 400 tonám CO₂, oproti tradičným procesom výstavby.

To však nie je ani zďaleka všetko, ako hlavné výtobytky technológie sú použité vstavané pumpy do niekoľko metrov pod terénom stavby, za účelom získavania stabilnej teploty vzduchu o 12-13°C, ktorá v týchto hĺbkach cikuluje a je prepumpovaná do chladiaceho a vykurovacieho systému. Týmto spôsobom je možné v lete chladiť priestory bez drahých klimatizačných zariadení vyžadujúc si vysoké energetické náklady a zároveň lacnejšie ohrievať priestory v zime. Vďaka obľúkovému dizajnu budovy a systému odtokových rýms na streche, je všetká dažďová voda zo strechy odvádzaná do záchytných tankov, následne z ktorých je využívaná na splachovanie WC a zavlažovanie vegetácie. Opätovné využitie vody je taktiež vedené z umývadiel a sprchovacích zariadení, kde sa táto voda dezinfikuje UV filtrami a pokračuje ďalej v cycle na splachovanie toaliet alebo zavlažovanie. Pre potreby podpory využívania obnoviteľných zdrojov energie bolo

inštalovaných niekoľko solárnych panelov predstavujúcich 20 % všetkej využitej energie zamestnancami officu. V rámci opatrení pre ochranu lokálnej biodiverzity sú v objekte a v jeho okolí inštalované schránky pre netopiere, vtáky a hmyz. Podobne v interiéri budovy nájdete tri živé stromy alebo nábytok spolu s kobercom z recyklovaných materiálov ako napríklad staré siete na chytanie rýb.

Týmto progresívnym projektom tak WWF chcelo poukázať na fakt že potreba veľkých spoločností pracovať v slušných a luxusných priestoroch nemusí automaticky znamenať nešetrné narábanie s prírodnými zdrojmi a neenvironmentálne správanie. Práve naopak, podobné projekty prinášajú nové výzvy a nápady, ktoré sa neskôr môžu stať príkladom pre celý svet. A úprimne, kto z nás by nechcel pracovať v budove ktorá je dimenzovaná aby zachytávala maximum denného svetla a vedľa vášho pracovného stola rastie živý strom?

● Mateja Danková

Obehová ekonomika

Utópia alebo skutočná alternatíva?

Myšlienka obehovej ekonomiky tzv. „circular economy“ predstavuje reakciu na dnešnú globálnu ekonomiku, ktorej fungovanie spočíva na nenávratnom využívaní prírodných zdrojov. Už dlhšie sa diskutuje nad tým nakoľko je tento systém spravodlivý a do budúcnosti udržateľný. Odpoveďí je niekoľko a jednou z nich je aj hlas Ellen McArthur, ktorá so svojou nadáciou „Ellen MacArthurFoundation“ predložila základy obehového hospodárstva ako alternatívy pre lineárnu paradigmu dnešnej ekonomiky „zober – vyrob – skládkuj“ (z ang. prekladu „take-make-dump“).

Samotný princíp obehovej ekonomiky je jednoduchý a spočíva v myšlienke uchovania zdrojov a materiálov čo najdlhšie v cirkulácii tzv. spotrebiteľskom obeh, a tak eliminovať nadmerné vyčerpávanie a využívanie prírodných zdrojov, ako aj zefektívniť recykláciu a zhodnocovanie už prípadných opotrebovaných produktov a materiálov. Týmto spôsobom sa chce vyhnúť skládkovaniu a naštartovať zmenu myslenia mnohých výrobcov, ktorí v prípade, že chcú produkt, materiál a zdroj využívať musia zakomponovať do výrobného procesu aj spôsob jeho navrátenia do kolobehu, prípadne recyklácie (z angl. prekladu: „restorative and regenerative economy by design“). Napriek tomu, že sa v Európskej ekonomike darí, p r e d -

stavuje veľkú závislosť na nerastných surovinách a komponentoch, ktoré neefektívne spracováva. Na základe správy Ellen MacArthur Foundation stoja dnes Európske štáty materiály a iné komponenty 40-60 % ich celkových výrobných nákladov a tým spôsobujú často krát práve ich konkurenčnú nevýhodu. Taktiež v roku 2012, predstavoval celkový recyklačný proces a proces zužitkovania energií záchranu iba 5 % -tám primárnych materiálov, zatiaľ čo 95% hodnoty materiálov a energií bolo nenávratne stratených už po prvom cykle použitia.

Naopak obehová ekonomika ponúka v tomto zmysle spôsob ako znížiť spotrebu primárnych materiálov niektorých monitorovaných komodít a produktov ako autá, konštrukčné materiály, umelé hnojivá, pesticídy, využívanie vody, poľnohospodárskej pôdy, palív alebo obnoviteľných zdrojov energie už okolo 32% do roku 2030 a o 53% do roku 2050. Ponúka tým aj víziu scenára kde sa zvýši priemerný príjem európskej domácnosti až o 18% do roku 2030 a 44 % do roku 2050 vďaka zníženiu výdavkov na produkty a služby. Koniec kon-

cov to môže viesť k vyššej platovej autonómnosti rodín s rastúcim dopytom po iných službách a produktoch a teda k vyššiemu HDP štátov. Predpokladá sa, že by tak HDP Európskych štátov mohlo stúpnuť o 11% do roku 2030 a o 27% do roku 2050, v porovnaní s terajším scenárom lineárnej ekonomiky o 4% a 15% do roku 2030 a 2050.

Fakt, že nadácia od roku 2011 aktívne hľadá partnerov a participuje na politických udalostiach budí dojem, že sa tejto myšlienke bude do budúcnosti dariť. Už dnes môžeme nájsť medzi jej partnermi niekoľko významných spoločností ako Philips, Kingsfisher, Unilever, Cisco, Renault a niekoľko desiatok ďalších spoločností ako Veolia, Coca-Cola, DHL, Ikea, H&M, Hp, Orange ktoré sú členmi programu nadácie s názvom „Circular economy 100“. Taktiež sa otázkou implementácie princípov obehovej ekonomiky zaoberá aj niekoľko krajín, medzi inými aj Európska Komisia, ktorej legislatívne úpravy pre podporu tejto myšlienky v Európe, uvidíme už čoskoro!

● Mateja Danková

Spoločnosť Apple Inc. nedávno predstavila revolučného pomocníka na demontáž starých telefónov, robota Liam-a. Liam je 29 ramenný robot, ktorý je schopný rozobrať na súčiastky až 1,2 milióna Iphonov za rok. Apple bol roky kritizovaný zo strany predstaviteľov Greenpeace a iných organizácií pre nedostatočné environmentálne opatrenia, hlavne v sekcii výroby a používania toxických látok. Za posledné roky však naštartoval mnohé programy a jeho zákazníci sa môžu tak tešiť produktom, ktoré čoraz menej ohrozujú ich zdravie a sú po použití recyklované alebo zhodnocované. Ako aj faktu, že IT gigant konečne nahrádza vyčerpateľné zdroje solárnou energiou a zavádza manažmentové opatrenia pre narábanie s vodnými zdrojmi v mnohých manufaktách, hlavne v Číne.

Zamysleli sme sa

“Žijeme v technologickej dobe. Je to dobrý život, povieme si. Máme bezpečie, svetlo, teplo, pohodlie, odbúrali sme ťažkú prácu, letíme na dovolenku a je skvelé, že sa na iný kontinent dostaneme tak rýchlo. Posunuli sme sa od sviečok ku sofistikovanému osvetleniu, od jednoduchých potravín k inštanej polievke, od peňaženiek k čipovým kartám, od listov k strohým mailovým správam, od úsmevov a podaní rúk k smajlíkom a emotikonom, od misy na kuchynskom stole plnej ovocia k plastovým boxom a krabičkám, plným syntetických multivitamínov. Je to dobrý život, povieme si. Je to zároveň život pod kontrolou, s neuveriteľnou spotrebou. Je to zároveň život s nedostatkom voľného času, hoc v kuchyni nám bliká celá armáda pomocníkov, od chladničky, umývačky až po rôznych robotov a mikrorobotov. Technológiou očarení sme víkendové túry v lese, alebo prechádzky v neďalekom lesoparku vymenili za „klimatizované“ prechádzky v obchodných centrách.

Zároveň sme presvedčení, že dokážeme všetko vyriešiť, že svoj život musíme permanentne kultivovať, vylepšovať, zdokonaľovať a zmysel života nachádzame v technológiách, vo veciach, v spotrebe a konzume. Je to spôsob života zložený na vlastníctvo, nie na bytie. Už Martinovi Heideggerovi, nemeckému filozofovi sa podarilo veľmi priliehavo formulovať konzumný spôsob života ako upadnutie do sveta. Ide v ňom o pád, ktorý si zamieňame za pokrok, o prepadnutie veciam, oddávanie sa veciam, o podľahnutie prchavosti, nutkavosti, ktorá sa stáva základným naladením človeka. Podliehame zvedavosti, ktorej dôsledkom je povrchná zábava, konzumácia informácií a verejných výkladov sveta a pátranie po všetkom novom. Konzumný vek oslobodzuje ľudí od pevných rolí a konvencií.

Žijeme v spoločnosti, ktorej vedci a odborníci nás už viac ako štyridsať rokov informujú o znepokojujúcich detailoch a rozsahu globálnej ekologickej krízy, zatiaľ čo ekonómovia, politici a reklamné agentúry hovoria o rastúcej spotrebe, nakupovaní a konzume ako o métach súčasnosti. Konzumná kultúra sa nám už dávno vymkla kontrole, je založená na podnecovaní potrieb, a informácií a sprevádza ju rýchle striedanie vzorov a ospravedlnenie všetkých možných spôsobov života.

Čo ale predstavuje oveľa vážnejšie konzekvencie, sú empirické dôkazy, že strácame kontakt s prírodou, že sa vzdávame a odcudzujeme od oikos (domova, prírody). Niektorí ekopsychológovia navrhujú metaforu, podľa ktorej sa ľudský druh stal vo vzťahu k prírode autistickým. Hovoria o emocionálnej anémii (nedostatku citlivosti voči prírode), alebo o určitom druhu kolektívnej amnézie, čo znamená, že sme zabudli na poznanie našich predkov, na tradičné spôsoby vnímania sveta a spôsoby našej obživy. Množstvo ľudí nevníma svoje konzumné návyky, neuvedomuje si vplyv reklamy a nerozoznáva svoje skutočné potreby. Kým polovica sveta konzumuje, utráca a plytvá so všetkými možnými komoditami a zdrojmi, druhá polovica sveta stráda, alebo hladuje.

Naskicovaný obrázok nášho pokroku ukazuje, že sme sa posunuli od kachlí na drevo k systému ústredného vykurovania. Je to metafora a príklad, ale ilustruje našu premenu, posun od vecí (kachlí) k technológiám (ústredné kúrenie, klimatizácia). Kachle ako vec neboli len teplom. Boli vecou, ktorú sme nielen fyzicky, ale aj sociálne zakúšali. Boli centrom tepla a centrom domu, miestom, kde sa stretávala rodina, kde sme trávili voľný čas, alebo pracovali. Kde sme mali fyzické angažmá, v rytme ročných období. Rozmanitosť praktík vytvárala rôzne spoločenské vzťahy. Tento zmysel vecí nám dnes uniká. Sme očarení pohodlím, technikou a technologickou paradigmou.

Nemám v úmysle propagovať návrat do jaskýň, veď aj ja sa teším z nového pracovného notebooku, z funkčnej kuchyne, či z fotografií z Festivalu zodpovedného cestovania. Ale zamýšľam sa nad myšlienkou návratu. Asi by sme mali do škôl vrátiť skúsenosť s vecami a skúsenosť s prírodou, akúsi formu sebestačnosti v oblastiach ako sú potraviny, energia, voda. Azda by sme mali začať deti učiť znižovať spotrebu energií, vody, zmeniť naše stravovacie zlovyky a kultúrne stratégie. Žiť viac holisticky, ale v skutočnom a vedomom, zodpovednom prežívaní s prírodou. Je čas, pomaly sa nastaviť na premeny. Pretože, či chceme, alebo nie, budú musieť prísť. Tu nebude voľby. Jednoducho budeme musieť prejsť zo sveta moderného životného štýlu konzumerizmu a hyperkonzumovania, do sveta po „oil peak“, ktorý sa k nám nebadane blíži.”

● Andrea Klimková

Obrázok v ľavo: Rio De Janeiro 2016 - záber z olympijskej ceremónie, ktorá bola venovaná práve udržateľnému rozvoju.

Rubrika

Od Šumavy k Tatrám

Krásu Slovenských Tatier a Českého Šumavského Parku zobrazená optikou špičkových fotografov. V ľavo hore obrázok vrchu Kriváň v Tatrách z cyklu fotografií "Elements of Earth – Liptov – Tatry 1980 - 2010" alebo "Živly Zeme - Liptov - Tatry 1980 - 2010", ktorá bola niekoľko krát ocenená za svoju fotografickú tvorbu od Ľubomíra Schmida.

V pravo dole Šumavská príroda zachytená v jesennom rozkvetu od Juraja Gregu.

Jeseň optikou

Vysokých Tatier

Kolekcia fotografií pochádza od renomovaného slovenského fotografa Ľubomíra Schmida, rodáka z Liptovského Mikuláša, ktorý za svoju fotografickú tvorbu získal niekoľko ocenení a vystavoval v niekoľkých krajinách sveta, ako v Číne alebo v Kanade. Jeho tvorba sa pohybuje niekde na hranici vyššieho princípu univerza, ako inak povedané sú veci medzi nebom a zemou, ktoré sa snaží vo svojich dielach zachytiť.

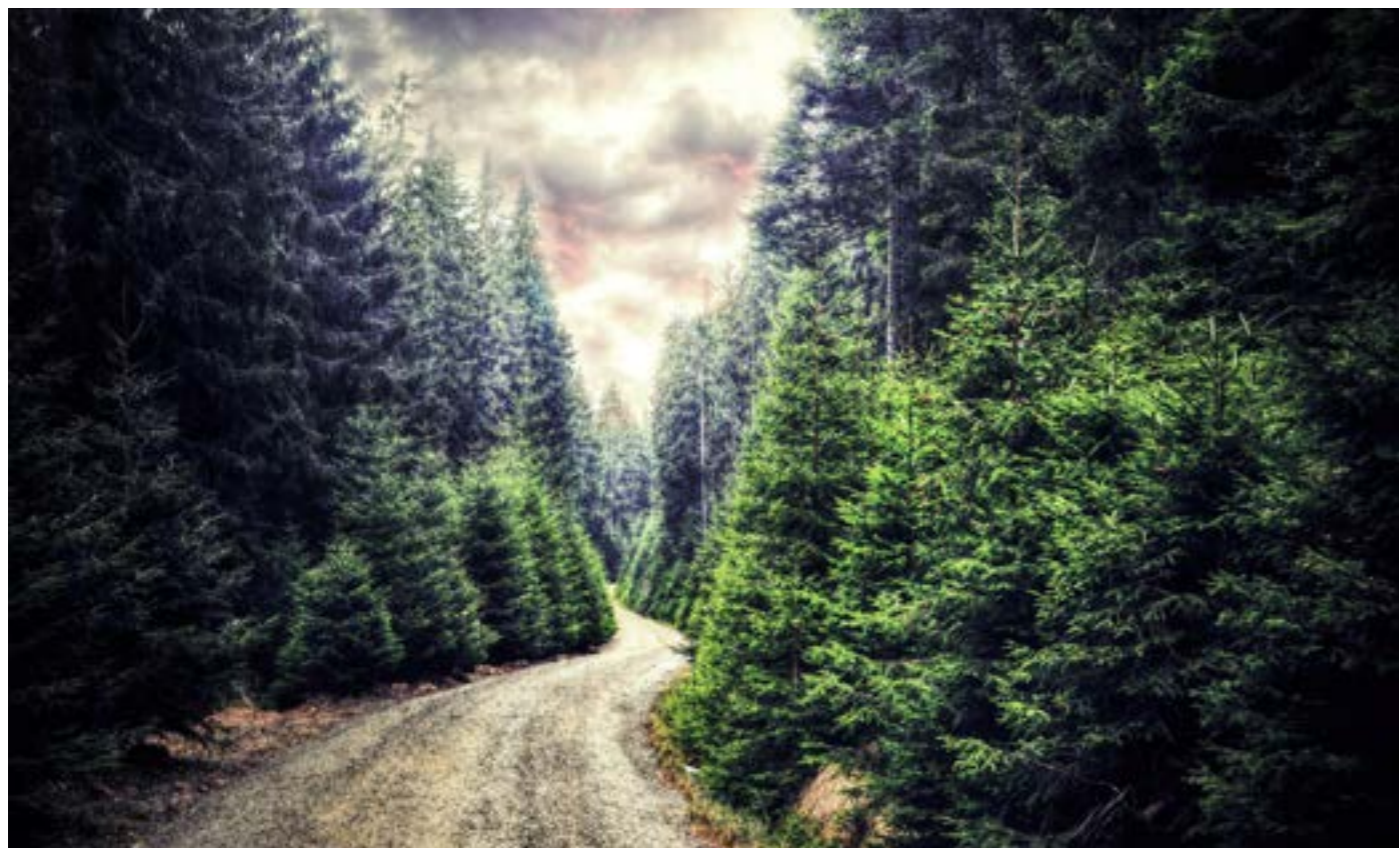

Zobrazené obrázky pochádzajú z kolekcie "Živly Zeme - Liptov- Tatry"

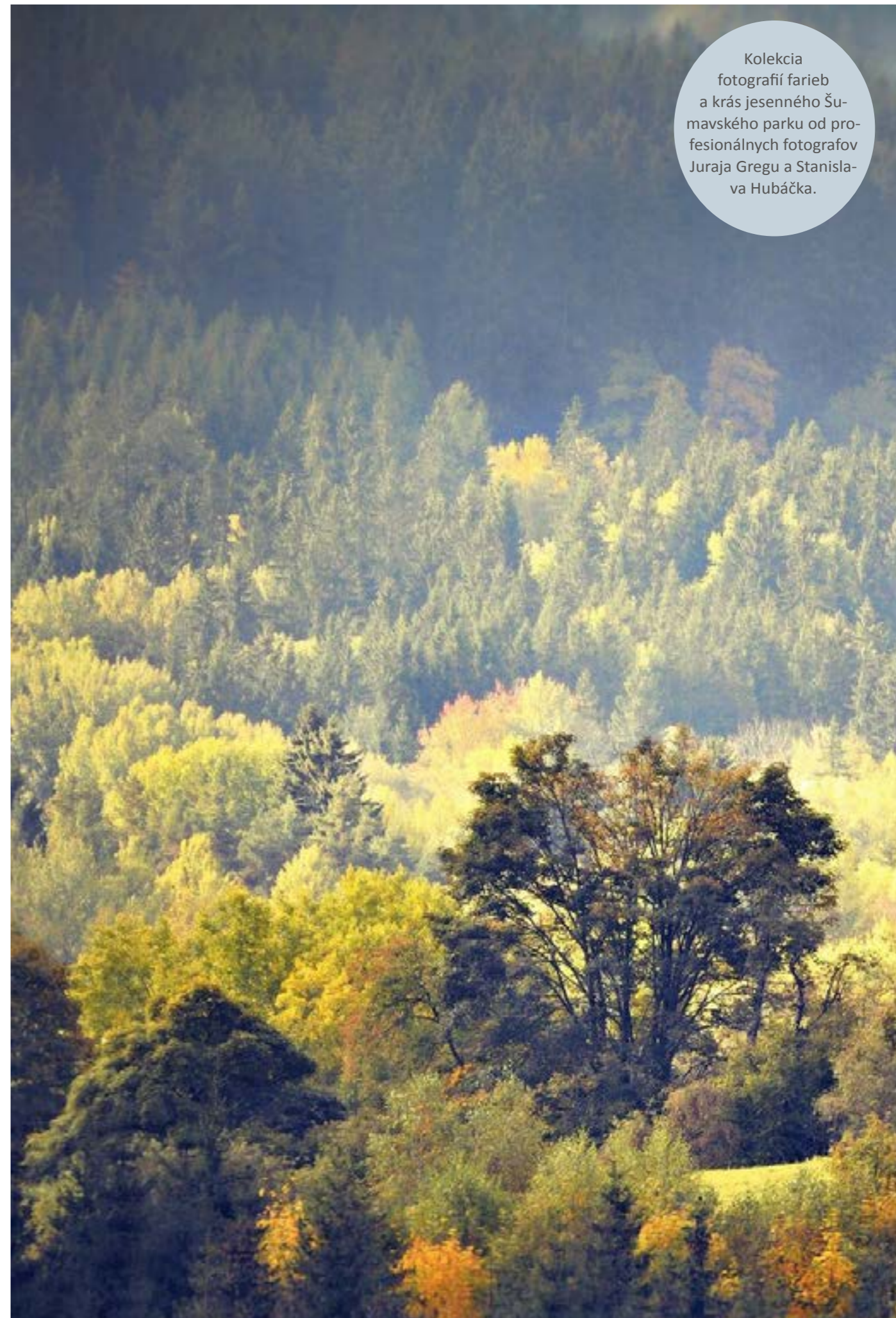

Jesenná krása

Šumavského parku

Kolekcia
fotografií farieb
a krás jesenného Šu-
mavského parku od pro-
fesionálnych fotografov
Juraja Gregu a Stanislava
Hubáčka.

Nejlepší módní přehlídka

Nejlepší módní přehlídka, kterou můžete navštívit. Je zcela zdarma a dveře jsou otevřeny pro všechny návštěvníky. Kdo má zájem, neváhejte. Jste teď zmateni? Napřed pozvánka na přehlídku a pak zase, že to není pro milovníky módních doplňků a oblečků? Nebudte, za malou chvilinku se dozvíte, jak to vlastně s tou naší pozvánkou vypadá.

Moje babička mě od útlého dětství učila, jak se mám chovat k přírodě, abych viděla její krásu a dary, které nám dává. Jsem jí za to moc vděčná, protože díky ní se mi dostalo velké cti poznávat svět okolo mě srdcem. Často jsme spolu jezdily do lesa, kde jsem se zažila nejedno krásné dobrodružství. Lesní víly přede mnou ukrývaly pramínky pitné vody a lesní skřítki mě pozorovali, jestli náhodou nekopu do hub a nelámu větvičky. Paprsky sluníčka mi ukazovaly poklady země, které sytily moje bříško. Pro někoho jen pohádka, ale pro mě to jsou vzpomínky na dětství.

Dříve lidé přírodu kolem sebe milovali a ochraňovali ji. Lesy byly pěkně upravené a uklizené. Dřevorubci byli šetrní k přírodě a odklízeli stromy s pomocí koňské síly. Louky hrály všemi možnými barvami. Však se z různých květin udělala nejedna nádherná luční kytice, která dokázala vykouzlit úsměvy na tvářích. Místo drahých řasenek si děvčata nalepovala kvítky zvonečků a pletla různé věnečky. Potůčky, které se prodíraly mezi lesy, byly čiré, a když jste rukama zabrousili pod kámen, nejednou vám tam pod nímí proklouzl pstroužek. Lesy pak lidem odkrývaly svoje dary v podobě hojné úrody svých plodů. Borůvky, brusinky, maliny a ostružiny byly v hojnosti pro každého. Lesní jahůdky lemovaly každou cestičku. Nebylo ani těžké potkat veverku nebo kolouška. Horší bylo setkání se zmijí, ale i tak pokud se nelekla, sama nezaútočila. Naopak se při otřesu země schovala. Louky zase nesly dary v podobě bylinek, které se v hojnosti sbíraly a sušily. Málo kdo dnes může říct, jak chutná čaj vařený třeba z květů smrků, pampelišek a dalších léčivých rostlinek.

Možná si povzdechneš, no to bývalo, to už je pryč. Ano musím dát za pravdu, mnoho se změnilo. Trochu to bude souviset i s pořekadlem „ Jak se do lesa volá, tak se z něho ozývá“. Přestali jsme se o přírodu starat a milovat ji, začali jsme se k ní chovat divoce a při době sklizně jsme jak nájezdníci, kdo víc vydělá peněz. Přestali jsme respektovat přírodní zákony a upřednostnili svoje zájmy. To se ovšem musí někde projevit a jednou se může stát, že naše budoucí generace bude chodit do muzea se dívat, jak to bylo tenkrát. Ale jak mezi pískem se může najít zrníčko zlata, tak mezi davem se naleznou lidičky se srdíčkem na pravém místě, kteří dokážou ještě vidět tu krásu kolem sebe.

Pojďme se na chvíli zastavit v tom běhu života a udělat si malou procházku. Porozhlédněte se kolem a uvidíte jak je nádherný barevný podzim. Kolik úžasných barev se protíná mezi sebou a tvoří nádherný celek. Kopce přechází z jedné vlny barev do dalších odlišných odstínů. Když vejdete do brány lesních cest, vítá vás neskutečný koncert těch nejhezčích melodií. Koncert, který je dokonalý. Ptačí hlásky zapadají do sebe a vytváří nádhernou atmosféru. Čerstvý vzduch, šum stromů, možná si povídají mezi sebou, dále hudební etudy a sluneční paprsky. Není to nádherné? Nestojí to všechno za to, abychom věnovali více péče za záchranu i toho, co nám ještě zůstalo? To je přesně to, co nám dává sílu jít dál.

Šumava je jednou nádhernou součástí mého života. Miluji tajuplné cestičky plné lidských příběhů, bajek a pověstí. A ráda bych vám některé předala. Věřím tomu, že i když je zraněná po lidském zásahu, má naději na uzdravení a vzpamatování se. A že jednou se my lidé můžeme postavit na kopec, rozhlédnout se kolem sebe a říct. „Naše snaha stála za to, je tu nádherně.“

Divy Česko-Slovenska: Jeseníky

Obecně řečeno, lze krajinný ráz jako pojem jen velmi obtížně definovat, je neuchopitelný a matematickým vzorcem se vyjádřit nedá. Každá krajina má svá charakteristická specifika, která jsou dána působením přírody a mírou intenzity působení člověka. Krajinný ráz je definován zákonem o ochraně přírody a krajiny v ustanovení § 12 jako přírodní kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti. Je chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu.

Přírodní charakteristika krajinného rázu

Přírodní rozměry krajinného rázu Jeseníků určuje zejména takový reliéf, který člověk svou činností příliš neovlivnil. Nejtypičtějším příkladem jsou vysoké hřbety a široká sedla ve vrcholových partiích jádrového území Hrubého Jeseníku s vrcholem Pradědu, kaňonovitá, hluboce zaříznutá a stinná údolí, vytvořená divočími horskými řekami pramenícími v nejvyšších polohách. V tomto území se setkáme s významnými a pozoruhodnými výsledky procesů z doby ledové, jako jsou kary, karoidy, nivační deprese, mury, mrazové sruby a hradby, kryoplanáčnické terasy, balvanitá sutě, kamená moře a další, například Velké kotliny, karoid Malé kotliny pod Velkým Májem, skalní hradba, mrazový srub a kryoplanáčnické terasy Petrových kamenů, skalní hradby délky 60 m a výšky 4,5 m a kryoplanáčnické terasy na Keprníku nebo

mrazový srub a rozsáhlá kryoplanáčnická terasa na Břidličné hoře. Samotný reliéf je výsledkem složitého geologického vývoje Jeseníků, který má za následek pestrou geologickou a tektonickou stavbu. Dnešní tvářnost reliéfu podmínily tektonické pohyby v mladších třetihorách, které vedly k rozčlenění původně zarovnaného terénu na řadu různě vysokých ker. Nejvýznamnější jsou zlomy SZ-JZ směru, na něž jsou vázány prameny minerálních vod. Kromě přečerpávací vodní elektrárny Dlouhé Stráně s plochou 15 ha, jejíž výstavba představovala velmi hrubý zásah do krajinného rázu v podobě odříznutého vrcholu Dlouhé Stráně (1350 m n.m.), několika činných lomů, kde se těží stavební a dekorační kámen (Bukovice, Krásné, Ondřejovice, Heřmanovice, Lipová) a zastavené těžby polymetalických rud na Zlatohorsku, což všechno zanechalo přemodelovaný reliéf, žádná z lidských činností výrazně nepoznamenala základní a přirozené tvary horského reliéfu, vzniklé přírodními pochody.

Na stavbě jesenického pohoří se podílejí především přeměněné horniny proterozoika a mladšího paleozoika. Vystupují zde jednotky keprnická a desenská se svými obalovými sériemi. Keprnickou jednotku tvoří zejména biotitické ortoruly a dále parakerlany a mramory. Desenskou jednotku zastupují biotitické ruly (mylonity). Obalové série ve skupině Branné reprezentují fylity, mramory a lavice metadrob. Východní obal desenské jednotky tvoří vrbenská skupina devonského stáří (ruly, kvar-

city, mramory, grafitické fylity). Do vrbenské skupiny se řadí i bazické masivy jesenický a sobotínský. Nejvýchodnější část Jeseníků představuje tzv. andělskohorské souvrství se slabě přeměněnými břidlicemi a drobami. Ke kvartérním sedimentům patří v Jeseníkách hojně zastoupené svahové sutě a proluviální uloženiny často desítky metrů mocné. V údolích horských řek jsou vyvinuty významné akumulace říčních sedimentů včetně říčních teras.

Je to právě horninové podloží, které určuje, jaký typ a kvalita půdy z něj vznikne. Ve vyšších polohách převládají půdy svahové, kamenité, které na spodních okrajích svahů přecházejí do půd hlinitých. V předhůří Hrubého Jeseníku jsou zastoupeny hlinité až hlinitopísčité půdy a podzoly. Zásadním pro přírodní obraz krajinného rázu je podnebí. Hrubý Jeseník tvoří rozhraní oceánského a kontinentálního podnebí s červencovými teplotami 10 – 150 C a sněhovou pokrývkou trvající na hřebenech 220 dnů. Klima v podhůří je naopak mírně teplé. Kromě určujících znaků – reliéfu, horninového podloží, půdního pokryvu a podnebí dotváří kvalitní přírodní charakteristiku krajinného rázu přítomnost vodních toků, vodních ploch, mokřadů, rašelinišť, vegetačního krytu (lesní porosty, louky, pastviny, rozptýlená a liniová zeleň) a živočichů. Dalším důležitým znakem, zvyšujícím přírodní hodnotu krajiny, je existence maloplošných zvláště chráněných území, zonace, významných krajinných prvků a prvků územního systému ekologické stability.

Kulturně-historická charakteristika krajinného rázu – paměť krajiny

Kam až sahá paměť jesenické krajiny, v níž se poprvé objevil člověk, lze určit jen obtížně. Příkré svahy hor a hluboce zaříznutá údolí, kudy vedly první stezky

kupců, zastřené pozůstatky keltského rýžování, mlhavé příznaky aktivit germánských a slovanských kmenů – to je starověká matrice krajinného rázu, která vytvořila prvotní základ vzniku a vývoje kulturní jesenické krajiny. Kulturně-historickou charakteristiku krajinného rázu Jeseníků reprezentuje zejména struktura osídlení a architektura staveb, hospodářské využití krajiny, způsob členění pozemků, cestní síť, skladba obhospodařovaných lesů a zemědělské půdy, historie a tradice. Každé místo v krajině podstoupilo určitý historický a kulturní vývoj, který se promítá do obrazu krajiny a rovněž do vnímání krajiny pomocí skrytých duchovních a historických symbolů.

Jeseníky jsou součástí Sudet – pohraničního území, kde historicky převažovalo německé obyvatelstvo. Přestože historická dokumentace nasvědčuje tomu, že zde před 12. stol. žili Slované, ve středověku bylo území kolonizováno německými prospektory a horníky v souvislosti s dobýváním zlatonosných a železných rud a dalších kovů. Hornictví podnítilo rozvoj hutnictví a železářství. Osídlování probíhalo s rozestupy podél toků výše do nitra hor, vznikaly typické údolní řadové záhumenicové vsi (např. Horní a Dolní Údolí, Bělá pod Pradědem, Vernířovice). V Jeseníkách se můžeme setkat i se stopami po vějířovité struktuře osídlení (např. Ludvíkov, Loučná pod Pradědem), která často navazuje na řadové vsi, nebo s roztroušenou zástavbou polosamot, kde mezi jednotlivými domy jsou zachovány velké rozestupy (Vidly, Bílý Potok, Přemyslov, Véska nad Bedřichovem, Pustá Rudná). Další kolonizační vlna je zaznamenána v 16. – 17. stol. Kromě hornictví, hutnictví a železářství se rozvíjí tkalcovství, sklářství a těžba dřeva. V zemědělství se dlouho uplatňoval trojpolní systém. Pole byla navzájem členěna kamenicemi ze snosů kamene z okolí. Kromě hospodaření na neúrodných polích bylo provozováno pastevectví, a to i v nejvyšších horských polohách nad 1000 m n.m. Za účelem získání zemědělské půdy byly jesenické svahy vyklučovány do velkých výšek, často až na hřebeny. Současný pohled na masivně zalesněná úbočí vůbec neodpovídá tehdejšímu obrazu. Rychlý nástup a rozvoj průmyslu v 19. stol. razantně změnil podobu krajiny i sídel. Zvýšil se počet obyvatel, vznikly další hutě, železářny, sklárny,

textilní a dřevařské provozy. Do hor začali přicházet první turisté a lázeňští hosté, rozvíjí se lázeňství (Karlova Studánka, Lipová-Lázně, Velké Losiny, Jeseník) v horách vznikají první turistické a lovecké chaty.

Jesenickou krajinu v průběhu historie postihlo několikrát vylidnění v době třicetileté války, třikrát během morových ran, při čarodějnických procesech v 17. stol. a naposledy po 2. sv. válce při odsunu Němců, kdy došlo k násilnému zpřetrhání mnoha generačních vazeb mezi člověkem a krajinou. Nastalo období pustošení krajiny, mnohé vesnice byly pobořeny a zanikly (např. Růžová na Rýmařovsku, Morgeland u Malé Morávky, Adamov u Karlovic, Valdštejn u Holčovic). Byl to čas ekonomické, kulturní, a duchovní devastace. Poválečné obsazování vylidněné krajiny přistěhovalci odjinud, kteří k ní žádný vztah mít nemohli v kombinaci s sveřepým budováním socializmu zanechaly v obraze dochovaného krajinného rázu hluboké rány: zemědělská a průmyslová industrializace a v návaznosti na ni betonování koryt horských řek, výstavby panelových domů a panelákových sídlišť bez respektu k tradici urbanizace a další. Snad nejhorším a nevrátným zásahem v paměti jesenické krajiny je vybudování přečerpávací vodní nádrže o rozloze 15 ha na hoře Dlouhé Stráně (1342 m n.m.) odříznutím jejího vrcholu na místě původního cenného přírodního prostředí (bezlesí).

Tradici jesenické lidové architektury reprezentuje tzv. jednotný jesenický dům s typickými znaky, jako je obdélníkový půdorys, sedlová

střecha a výrazný, čistý a jednoduchý štít zřetelně oddělený od přízemí. Při utváření jesenické kulturní krajiny sehrála sudetská minulost významnou úlohu a předala krajině zřetelnou matici. Výsledkem je výjimečnost a neopakovatelnost obrazu jesenické venkovské krajiny, spočívající v jedinečném vzhledu dochované tradiční zástavby, ve způsobu umístění staveb na prudkých horských svazích, v chmurném poklidu šedi

břidlicových střeš a třeba i v dokonalé harmonické souhře člověka a krajiny, v které žil. Duchovní rozměr krajiny dokresluje vesnické kostely, hřbitovy, stará poutní místa, poutní cesty, historické cesty a úvozy a množství sakrálních staveb (boží muka, kapličky, památníčky). Jeseníky jsou doslova protkány místy kulturně-historického a duchovního významu včetně lokalit spojených s mytologií a pověstmi.

Kulturně-historická hodnota sídla je dána kvalitou a prostorovým upořádáním zástavby a dále návazností a vazbou na okolní přírodní prostředí. Příroda a lidská sídla v rámci historického vývoje vytvořily propojený prostor – venkovskou krajinu. Kvalita jejího krajinného rázu je závislá na míře kvality přírodní a kulturně-historické složky a na míře hodnoty vazeb mezi nimi. Jako rázovitou a světo-bytnou kulturní krajinu s vysokou estetickou hodnotou lze označit např. osady Rejvíz, Horní a Dolní Údolí, Žďárský Potok, Heřmanovice, Sedmidvory, Strážovice, Alojzov, Františkov Salisov, Stříbrné Hory a další. Zpra-

“Dalším důležitým znakem, zvyšujícím přírodní hodnotu krajiny, je existence maloplošných zvláště chráněných území, zonace, významných krajinných prvků a prvků územního systému ekologické stability”.

vidla na rovinatých terénech nižších poloh, tradiční zástavbu a její uspořádání pohltila nová výstavba. Silně kultivovaná krajina s vyšším podílem průmyslu a se zpětrhanými vazbami na přírodu postrádá výjimečnost a osobitost (Jeseník, Rýmařov, Česká Ves, Písečná, Světlá Hora apod.). Jesenická krajina stále ještě může nabídnout místa překrásných dálkových rozhledů na lesnatá horská úbočí a údolí, místa zdánlivě neporušené přírody nabuzující dojem divočiny a procházky esteticky málo pozměněnými zákoutími venkovské zástavby.

Vyznání krajiny

Přes mnohá zjizvená místa po ranách, které utržila, krajina Jeseníků odolala a zůstala stále úžasně svébytná. Zalesněná úbočí hor a zádumčivá strmá údolí a tam vysoko na hřebenech hor a v kilometrových výškách tančí prameny a pramínky potoků nebo divokých řek, vichřicemi rozervaná skaliska, kamenná moře a všude kolem horská tundra. Prudká křišťálová voda hrne koryty štěrku dolů do údolí, jejichž svahy prozářily tisíce květů horských luk a mezí z kamenic. Ještě mnohde stojí ty bytelné pravé chalupy přitisknuté ke svahu pod horami s vlídnými štíty a masivním trámovým krovů střech. Ještě mnohde odolaly a najdeš je, staré odkazy duchovního světa – kapličky, zvoničky, boží muka, kříže, staré hřbitovy. Ještě mnohde vedou tajemné cesty do podzemí v tom kraji čarodějnic, které kdosi kdysi vyhloubil, když hledal zlato a nechal v portálu svou rukou vyrytý vzkaz. Ještě mnohde projeví svou sílu mystika dochovaných bájí a pověstí ve stínu trosk hradů. Ještě to stojí za to ohlídat ji a tišit její rány.

● Taťana Schmidtová

Rubrika

Biodiverzita

Populácia najväčších cicavcov klesá

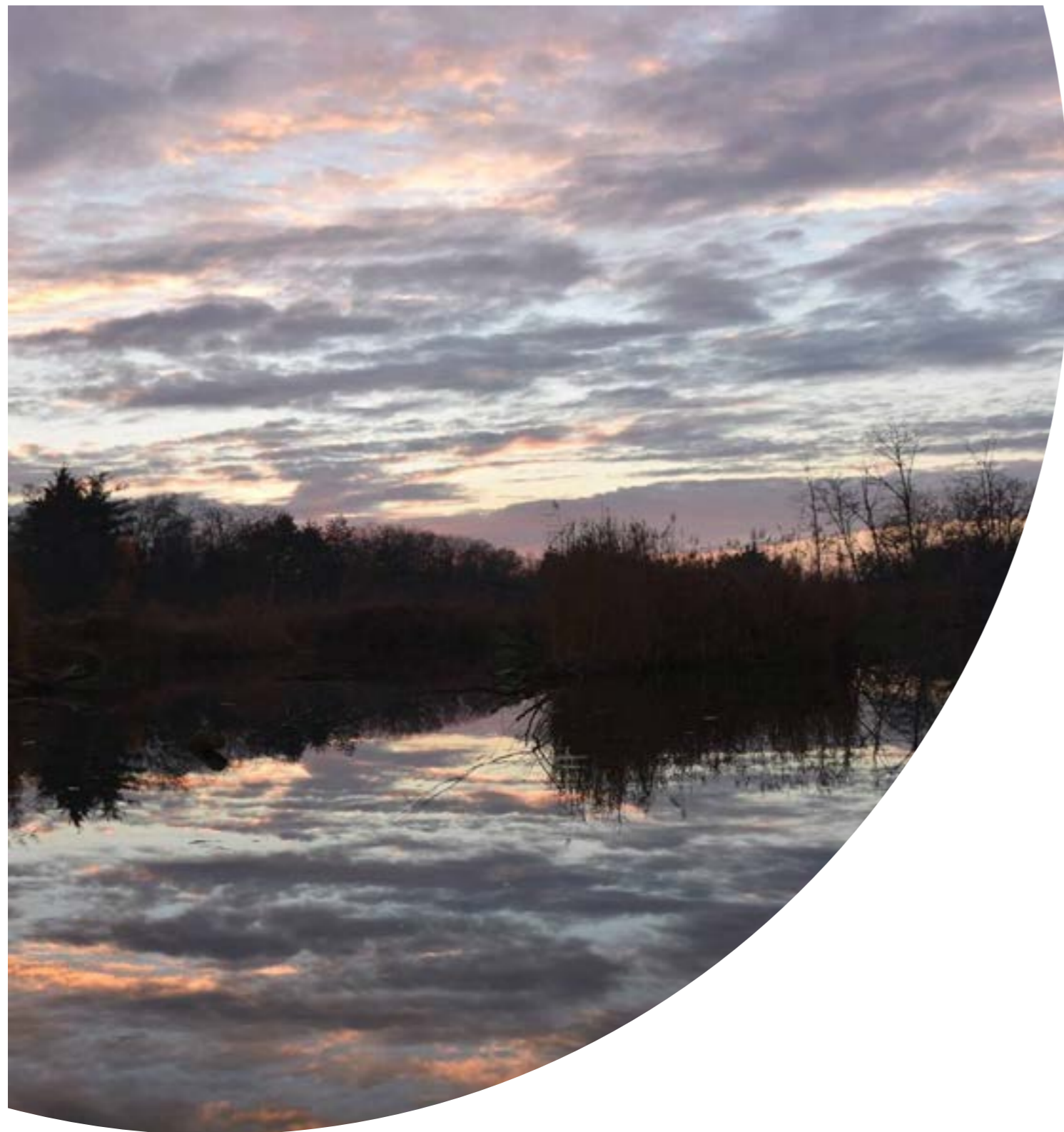
S výnimkou pár druhov svetovo najväčších stavovcov, ktorých populácia rastie, vďaka striktnej ochrane daného územia napr. gorily horskej alebo pandy, je situácia väčšiny ďalších druhov alarmujúca.

Podľa posledného výskumu vedeného Prof. Williamom Ripple z Oregonskej Štátnej Univerzity, je viac ako 60 % populácií bylinožravcov vážiacich viac ako 100 kg, od soba po afrického slona, v riziku vyhynutia. Rovnako alarmujúca situácia je aj v prípade najväčších mäsožravcov sveta, kam patria napríklad vlk a mačkovité šelmy. O nepriaznivom vývoji sa hovorilo už v súvislosti s minuloročnou správou o stave planéty - The Living Planet Report 2014, vypracovanou organizáciou WWF. Správa upozornila na 52 % úbytok populácií druhov cicavcov, vtákov, plazov, obojživelníkov a rýb od roku 1970 do roku 2010. Pre tento účel bolo monitorovaných viac ako 10 380 populácií z viac ako 3 038 druhov stavovcov.

Najväčšou príčinou úbytku biodiverzity je práve strata ich pôvodného habitatu, spôsobená aj ľudskými činnosťami ako odlesňovanie, poľnohospodárska činnosť, ťažba nerastných surovín a fragmentácia. Ďalším, v poradí negatívnych dôsledkov ľudských činností, je nadmerný rybolov a poľovanie. Trojicu uzatvárajú vplyvy vyvolané klimatickými zmenami.

V niektorých prípadoch veľkých cicavcov predstavuje veľkú hrozbu práve pytliactvo a s ním spojený čierny obchod tzv. „*illegal wildlife trade*“ s klami, rohami, kožušinou a inými časťami telami určenými na medicínske účely. Medzi takto ohrozené druhy patria hlavne druhy slona afrického, jeho blízkeho príbuzného slona ázijského, druhy nosorožca v Afrike a v Ázii, ako aj rôzne druhy tigra. V tejto súvislosti, aj vďaka pytliactvu, klesla populácia tigrov zo 100 000 kusov z pred sto rokmi na 3 200 voľne žijúcich tigrov dnes. Taktiež množstvo nosorožcov zabitých pytlákmi stúplo z 13 – tich z roku 2007 na 1004 v roku 2013. Podobne zúfalý je aj stav slonov, ktorých padlo za obeť pytlákovi až 22 000 v roku 2012.

Rubrika

Myšlienky meniace svet

Sociálny environmentalizmus aj na Slovensku

Je potešenia plné, podeliť sa s inými ľuďmi o pozitívne, a zároveň inovatívne prístupy. Pre mňa to v poslednej dobe bolo stretnutie s ľuďmi z občianskeho združenia STOPA Slovensko, ktorí pomáhajú ľuďom bez domova a bojujú s touto formou extrémneho vylúčenia tých najohrozenejších. Na tom by nebolo však nič extra zvláštne aspoň v kontexte zamerania tohto časopisu, ale predsa len to, že sú spomenutí má význam. Vďaka prístupu sociálneho environmentalizmu ako nástroja podpory integrácie ľudí bez domova, ktorý síce nie je až tak neznámy v západnej Európe, no v našich ešte len začínajúci. A práve zásluhou tejto organizácie, je ochrana prírody a rozvoj komunit konečne aj u nás. Ľudia, ktorí za tým stoja sa vybrali cestou prispôbenia teórií existencií ľudí v prostredí, a výsledky prichádzajú v podobe ich sociálno-environmentálnych projektov. Za ostatný rok opustilo 7 ľudí bludný kruh bezdomovectva, zrevitalizovali sa dve

historicky významné miesta na území Bratislavy, na ktoré už ostatní nemali čas a peniaze, zlikvidoval sa jeden významný nálet invázneho druhu dreviny, mnohí ich klienti sa naučili využívať bežne dostupné zdroje pre zdravotné účely a prebehli mnohé revitalizácie drobných priestranstiev. Jednou z ich najväčších výziev je Však pripravovaný projekt „Urban gardening“ po vzore západných metropol avšak šitých na mieru pre integráciu človeka bez domova. Veď, kto vie lepšie ako on čo znamená pojem „byť človekom v prostredí“.

Podobné snahy sú určite viac ako obdivuhodné a sme veľmi radi, že v mnohých z nás sa skrývajú chodiaci hrdinovia. V ďalšom čísle vám radi prinesieme viac informácií o ich úspechoch, príbehoch alebo pozadí konkrétnych projektov. A, ako sami predstavitelia združenia hovoria: *“Nikto nemôže byť posudzovateľom príbehu človeka, môže byť iba jeho po-*

zorovateľom a sprevádzajúcim a my ako pracovníci vstupujeme do procesu komplexného vnímania človeka ako individuality. Cítíme jeho izoláciu, trápenie a zároveň cítime aj jeho skrytú nádej. Nádej v človeka, ktorí sa nezmieril s tým, že život na ulici je údel jeho bytia.”

V prípade ak máte záujem aby STOPA Slovensko bola poslednou a zároveň aj prvou zastávkou na ceste z bludného kruhu bezdomovectva, tak kontaktné údaje nájdete nižšie:

Tel: +421 948 139 382
e-mail: stopa.slovensko@gmail.com
www.stopaslovensko.sk
Stopa Slovensko
IBAN: SK948330000002800819566

Čistenie odpadových vôd inak

Technológie pracujúce v harmónii s prírodou predstavujú jednu z veľmi perspektívnych ciest, prinášajúcich pozitívne výsledky v oblasti udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia. Aj preto, bolo pre nás veľmi inšpirujúcim zážitkom, stretnutie s mladým tímom, ktorí realizujú myšlienku ekologického čistenia odpadových vôd z domácností, firiem a iných súkromných subjektov, ktorá rovnako ponúka aj riešenia v problematike odvodňovania krajiny a straty lokálnej biodiverzity.

Celý systém spočíva v tzv. čistení odpadových vôd za pomoci baktérií žijúcich v koreňovom systéme rastlín, ktoré vedú efektívne rozložiť všetok biologický, ako aj chemický odpad. Celá schéma tohto procesu je v podstate veľmi podobná tej, využívanej v čistiarniach odpadových vôd, avšak celá technológia je aplikovaná do prirodzeného prostredia kra-

jiny, bez nutnosti inštalácie technických súčastí, ktoré vyžadujú stálu údržbu.

Celý proces začína odvádzaním odpadovej vody do izolovaného štrkového pola, kde sú vysadené vodné rastliny, privádzajúce kyslík, vďaka ktorému baktérie žijúce v koreňovom systéme sú schopné rozkladať všetky zložité chemické zlúčeniny. Následne, je voda ďalej odvádzaná do existujúcej usadzovacej nádrže alebo septiku a konečný výpusť vodného toku môže byť vedený vzhľadom na želanie zákazníka napríklad do okrasného jazera, vodného toku alebo požiarnej nádrže.

Pridanými hodnotami celého projektu je aj zvyšovanie lokálnej biodiverzity. Vysadením rastlín vzniká na pozemku biotop pobrežnej alebo močiarnej vyššej vegetácie, ktoré sú veľmi dôležitým ekocentrom pre množstvo živočíchov od hmyzu až po obožiteľníky alebo vtáky. A podobné biotopy, napríklad pre živočíchy Podu-

najskej nížiny by boli veľmi prínosné, keďže pôvodné močiarny biotopy tu rýchlo zanikajú pre potreby poľnohospodárskej pôdy, infraštruktúry alebo sociálneho zabezpečenia. Taktiež, možnosť odvádzania vody do príľahlého jazera alebo okrasného jazierka, umožňuje širšie využitie vody v krajine a zamedzuje tak okamžitému vypusteniu do vodných tokov. Odvodňovanie krajiny dnes predstavuje celkom vážny problém, pretože má vplyv na zmeny lokálnej klímy a zvyšovanie priemernej ročnej teploty naprieč Slovenskom. A preto, podobné projekty predstavujú veľmi pozitívny signál smerom ku eliminácii spomínaných problémov.

Podobné myšlienky čistenia odpadových vôd koreňovým systémom rastlín sa už dnes realizujú v mnohých krajinách sveta, pretože predstavujú vhodnú alternatívu aj v rámci revitalizácie kontaminovaných území ťažkými kovmi alebo inými kontaminantami – v tzv. remediálnych procesoch. Prinášajú tak nie je iba efektívne alebo lacné riešenie ale aj riešenie udržateľné do budúcnosti bez náročnej údržby a esteticky prínosné do každého prostredia. V tomto zmysle pevne veríme, že sa podobným snahám na Slovensku bude dariť, pretože ak existuje vhodný príklad aplikácie myšlienky podporujúcej udržateľný rast do budúcnosti do praxe, tak ekologické čistenie odpadových vôd v tomto prevedení, je určite jednou z nich.

Aktivity a projekty

Zadržovanie vody v krajine

Asociácie SASŽP a ČASŽP pripravujú spoluprácu v oblasti unikátnych riešení zadržovania vody v prírode a krajine so spoločnosťami Ekočističky sro, Ivar Slovensko sro, Fatra ako aj mimovládnu organizáciu Ľudia a Voda a ďalšími. Podobné projekty zadržovania vody v krajine sú veľmi dôležité hlavne v boji proti klimatickým zmenám. Na realizáciu podobných projektov sme dlho čakali a veríme, že čoskoro prinesieme detailnejšie informácie.

Ľudia a voda

Řemeselné trhy

Pod záštitou ČASŽP se uskutečnila veľkolepá akce pod názvom Řemeslné trhy, v říjnu tohto roku, v areálu Dětského centra Šumavous U Sloupů v České republice. Akce měla veľkej úspech s cílem informovat o řemeslních tradičních aktivitách a prinavrátiť je tak späť do našich domovů. Návštěvníci si mohli některá řemesla aj vyzkoušet a potešit se tak milionem možností ako tradiční výroba a myslení jdou ruka v ruce s environmentálním myšlením.

EkoSofia

Dôležitou udalosťou posledných mesiacov bolo nadviazanie spolupráce SASŽP s environmentálno-vzdelávacím a poradenským centrom EkoSophia, so sídlom v Košiach. Centrum je zamerané na environmentálne vzdelávanie, osvetu, výchovu a poradenstvo prostredníctvom workshopov, prednášok, seminárov a vzdelávacích aktivít. Tejto spolupráci sa nesmierne tešíme a čoskoro vás budeme informovať o aktivitách tohto úžasného centra, ktoré má za cieľ šíriť osvetu v otázkach ekologických ako aj environmentálnych, pre všetky vekové skupiny žiakov. Centrum založila a vedie naša úžasná kolegyňa PhDr. Andrea Klimková, PhD.

Členstvo EAŽP

Hlavná predstaviteľka EAŽP sa stala členkou ekologických a environmentálnych profesionálnych združení CIEEM a IEMA v Londýne, ktoré združujú expertov z problematiky ochrany životného prostredia. Tieto organizácie združujú odborníkov nie iba z Veľkej Británie ale aj krajín EÚ. Pre ďalšie smerovanie EAŽP je podobné členstvo veľmi významné, pretože umožňuje príležitosti na neustále zdokonaľovanie odborných znalostí jej predstaviteľov, ale aj možnosť širšej spolupráce a nadviazania nových partnerstiev.

Projektové návrhy

Aktuálne prebiehajú vstupné konzultácie na projektové výzvy hneď v niekoľkých oblastiach životného prostredia. SASŽP ako aj ČASŽP pripravuje návrhy na projekty v spolupráci s európskym fondom INTERREG pre Strednú Európu spolu s Nemeckou spolkovou nadáciou pre životné prostredie v rámci regionálnej a cezhraničnej spolupráce.

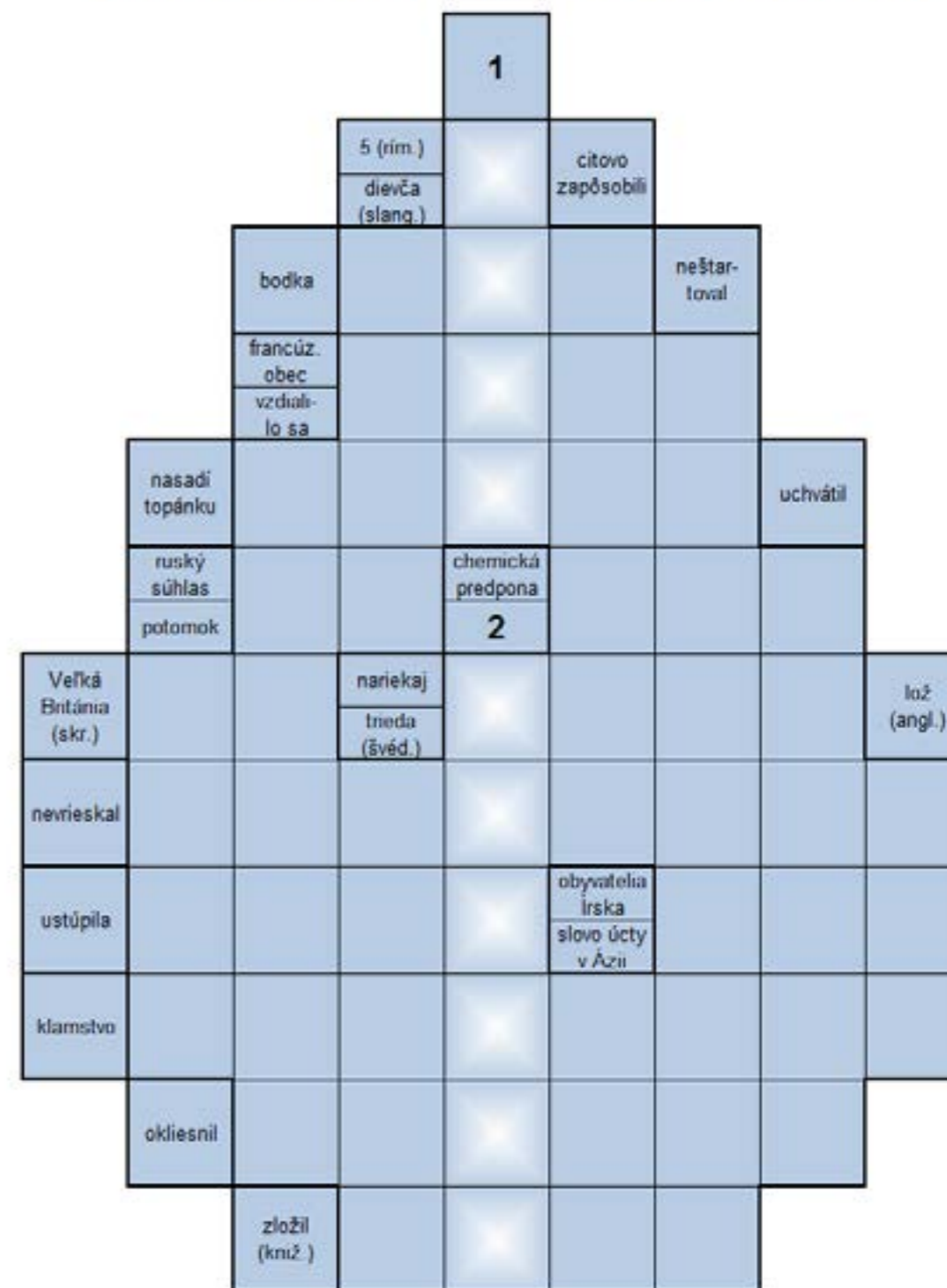
Čo nás Zaujalo?

„Je s nami koniec?“ z anglického originálu „Before the Flood“ je nový environmentálny dokumentárny film, spracovaný zvuknými menami, ako režisér Fisher Stevens, herec Leonardo DiCaprio a producent Martin Scorsese, o klimatických zmenách. Svojím obsahom predstavuje tvrdú kritiku americkej politiky a životného štýlu, ktoré sú vysoko závislé na spotrebe fosílnych palív a nadmerného využívania prírodných zdrojov. Uvádza tak diváka do sveta viacerých súvislostí, neúprosne spätých s dôsledkami zmien klímy, prebiehajúcich aktuálne už dnes alebo tých, očakávaných v blízkej budúcnosti. Pretože, v prípade, ak prekročíme hranicu oteplenia globálnej priemernej teploty atmosféry o 2.5 °C voči hodnotám s pred industriálnej doby, tak dôjde ku sledu udalostí prírodných javov, ktoré samotní vedci nazývajú „nepoznaným územím“, a teda ku zmene planéty, ako ju poznáme dnes.

Odkaz dokumentárneho filmu je mrazivo pravdivý, s ľútosťou treba poznamenať, že niektoré skutočnosti sú už dekády známe, ako napríklad rola našich stravovacích návykov v celom procese boja proti klimatickým zmenám, masívne odlesňovanie dažďového pralesa pre účely výsadby palmového oleja alebo angažovanosť ropných spoločností v otázkach demonizácie celej problematiky. Cez to všetko, dokument vo veľa smeroch načrtáva zrnko nádeje, vďaka mnohým ľuďom, ktorí investujú všetok svoj potenciál a čas do udržateľnejšej budúcnosti. A práve pre ich podporu, podporu budúcich generácií, života okolo nás, ako aj nás samých, si tento dokument pozrite. Určite nebudete ľutovať, pretože ako takmer všetky dokumentárne filmy od National Geographic, aj v tomto prípade sa divák môže tešiť nie iba z kvalitného obsahu ale aj z unikátnych záberov a špičkového spracovania.

Čínske príslovie: "Ak piješ... (tajnička 1), myslí na... (tajnička 2)."

Eko Revue a SASŽP
Saratovská 16
841 02 Bratislava
Slovenská republika
IČO: 42 262 861
DIČ: 2023547911z

ČASŽP
Borová Lada 11
385 01 Vimperk
Česká republika

EAŽP
Zámek Úsobí
Úsobí 1, Vysočina
Česká republika

Redakcia Eko Revue

Mgr. Mateja Danková
Manažér EAŽP a šéfredaktor časopisu
Tel: +44 7542331152
Email: mateja.dankova@gmail.com

Ing. Peter Repčík
Prezident SASŽP
Tel: +421 905 510 199
Email: repcik@saszp.sk

Eva Mikletičová
Manažér SASŽP
Tel: +421 905 692 053.
Email: mikleticova@saszp.sk

PhDr. Andrea Klimková, Ph.D.
Manažér projektu EkoSophia
Tel: +420 907929400.
Email: andrea.klimkova@gmail.com

Stanislava Barantalová
Prezident ČASŽP
Tel: + 420 739 424 180
Email: barantalova@caszp.cz

Bc. Martina Langová
Manažér CASŽP
Tel: + 420 776 303 790
Email: langova@caszp.cz

©EKO Revue

“Nazri hlboko do prírody a potom
všetko lepšie pochopíš.”

Albert Einstein

